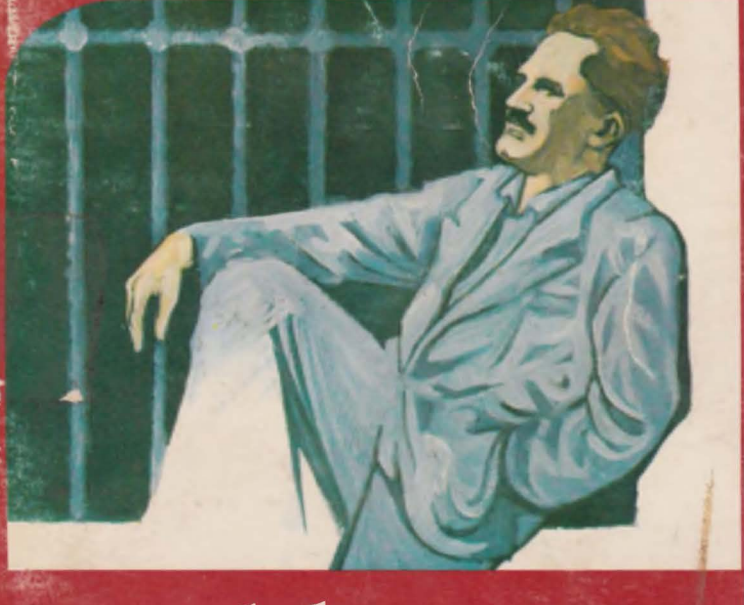
NAZIM HİKMET

BİLGİ YAYINEVİ

şiirleri· 2

mapusluk zor zanaat

BİLGİ YAYINLARI : 201
NÂZIM HİKMET ŞİİRLERİ : 2

ISBN 975-494-055-X
88.06. Y. 0105. 0094

Birinci Basım 1975
İkinci Basım 1975
Üçüncü Basım 1987

Dördüncü Basım
Temmuz 1988

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf : 131 81 22 - 131 16 65
Yenişehir - Ankara

BİLGİ DAĞITIM
Babıâli Cad. 19/2
Telf : 522 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

NÂZIM HİKMET

Şiirleri : 2

Mapusluk Zor Zanaat

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

aslımlar
ofset - tipo matbaacılık
tel: 131 87 52 - 229 40 75 - ankara

İÇİNDEKİLER

Birkaç Söz	7
Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler	13
Kızkapan Oğlu Vehpi ve Çocuk Muhittine Dair	17
Sembolist Şairlere Benziyen Bir Deliye Dair	20
Bayram Oğlu	22
Demir Kafeste Dolaşan Aslan	25
Sükût	26
Arife	28
Belki Ben	29
Dört Kişi ve Dört Şişe	30
Şüphe	31
Gece Gelen Telgraf	32
Karıma Mektup	34
Af	36
Bir Cezaevinde, Tecritteki Adamın Mektupları	41
İçerdeki Bahar	44
Bugün Pazar	46
Merhaba Çocuklar	47
Çankırı Hapishanesinden Mektuplar	48
Şaban Oğlu Selim ile Kitabı	57
Ceviz Ağacı ile Topal Yunus'un Hikâyesi	66
Kemal Tahir'e Mektup	74
Lodos	77
Ölüme Dair	81
Saat 21	87
Oğlumuz Hasta	87
Kitap Okurum	88
O Şimdi Ne Yapıyor?	89
Bizi Esir Ettiler	90
Dağın Üstünde	90
Seni Kıskanıyorum	91
Üç Dakika	92
Demirli Bir Şilep Gibi	92

4 Aralık 93
İkiniz de Uzaktasınız 94
Ne Güzel Şey 95
4 Mahkûm, 4 Jandarma 99
Çözüldü Kelepçeler 104
Ölümün Son Meydan Harbi 110
Jandarmalarla Mahkûmlar 112
Ölünün Adı Selim 115
Gökyüzünde Ay 117
Ankara'ya Varış 119
Odalar, Jandarma Nezaretleri, Hapishaneler 122
Halil'in Odası 133
Görüşmeciler 134
Hapishane Avlusunda Dükkânlar 138
Bir Merdiven Çıkıyoruz 141
Koğuşta Mektup Yazmak 145
Gün Uzun, Yollar Uzak 150
Bethoven Hasan, Köylü Ressam Ali ve Gözler 154
Tanya 163
Hapishanede Yılbaşı 165
İşçi Kerim ve Balcı Remzi Efendi 168
Diz Boyu Karlı Bir Gece 183
İbrahim'in Rüyası 185
Sevdalınız Komünisttir 186
Yumdum Gözlerimi 187
Hatunumun Gözleri Elâdır da 188
Bir Hasetçi Adam 189
Uludağ'a Dair 190
Rubai 191
Angina Pektoris 192
Hapisane Kapısı 193
Yaşamaya Dair 194
İşte Böyle Laz İsmail 195
Hapishanelerde 196
Bir Açlık Grevinin Beşinci Gününde 197
Hapisten Çıktıktan Sonra 199
Ben İçeri Düştüğümden Beri 209

BİRKAÇ SÖZ...

Büyük Türk ozanı Nâzım Hikmet'in şiirlerini toplu olarak vermek düşüncesi Türkiye'de, her okuryazarın kolaylıkla kestirebileceği nedenlerden gecikmiş, gerçekleştirilememiştir. Ozanın çileli, dağınık, dağdağalı yaşantısı da şiirlerinin düzenli olarak toplanmasına elverişli değildir. Yine de Türk okurlarına yalnız kendi şiirlerinin değil, dünya şiirinin de doruklarından sayılan Nâzım Hikmet'in şiirlerini toplu olarak vermek, hem önemli bir boşluğu dolduracak, hem de herkesin duyduğu bir gereksinmeyi giderecekti. Bu dizi, işte bu düşüncenin ışığında hazırlanmaktadır.

Şurasını hemen belirtmek gerekir ki, Nâzım Hikmet'in şiirleri bir edebiyat tarihçisi çalışması içinde, notlu, değişiklikleri kapsayan, tartışmalı şiirleri tekrarlayan bir yöntemle değil, okurun bu türlü kaygılara takılmadan okuyabileceği şiir kitapları vermek özlemiyle derlenmektedir. Ayrıca konulara göre bir bölümlemeye gidilmiş, dizinin çıkmış olan ilk kitabında Nâzım Hikmet'in memleket konusu üzerine yazdığı şiirler bir araya getirilmiştir. Elinizdeki bu kitapta ise mapusane ve mapusluk yaşantısı üzerine yazdıkları derlenmiş oluyor. Bundan sonrakilerde sevda şiirleri, kavga şiirleri vs. bir araya getirilecektir. Taranta Babu'ya Mektuplar, Benerci Kendini Niçin Öldürdü vs., gibi bir bütünü oluşturan eserler de, bütünlüklerini koruyarak onları izleyecektir. Öyle ki dizi tamamlandığında Nâzım Hikmet'in bütün şiirleri, okurun eli altında toplanmış olacaktır.

İlk kitap gibi, bu ikinci kitap da derlenirken, en büyük zorluk ozanın çeşitli yerlerde çıkmış

çeşitli şiirleri arasında bir yazım birliği sağlayamamaktan ileri geldi. Sonunda şiirler alındığı yerlerdeki yazılış biçimleriyle verildi. Başlangıçtan sona bir kronolojik sıra güdülmeye çalışıldı. Geçerli yasaların suç saydığı bölümler ister istemez kitabın dışında bırakıldı. Gösterilen özene ve titiz dikkate rağmen, çalışmanın kendi alanında bir başlangıç olması bazı eksik ve kusurların kaçınılmazlığını yaratmış olabilir. Okurun bunları bağışlaması, gelecek basımlarda düzeltilmesi çabasını yüreklendirecek ve kolaylaştıracaktır.

1975

BİLGİ YAYINEVİ

Not: Bazı büyük ve uzun şiirlerin içerisinden cezaeviyle ilgili olduğu için bu kitaba alınan parçalara, bulma ve okuma kolaylığını sağlaması bakımından asıllarında olmayan adlar verilmiştir.

Bu kitabın yazarı yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü halkına vermiş olmakla övünen sıradan bir Türk şairidir. Öte yandan bu şair, adı, coğrafyası, ırkı, milliyeti ne olursa olsun, milli bağımsızlık, sosyal adalet, barış için dövüşen her halkın bu uğurlardaki savaşlarını şiirlerinde övmüştür. Onların zaferlerini öz halkının zaferleri, yenilgilerini öz halkının yenilgileri, sevinçlerini, acılarını öz halkının sevinci acısı bilmiştir. Bu kitapta bu acılardan, bu sevinçlerden, bu yenilgilerden, bu zaferlerden yankılar da var.

Bu kitap, bir yandan da, bir tek insanın başından gelip geçenlerin hikâyesidir: sevdalarının, hasretlerinin, yaşayış ve ölüm karşısındaki davranışlarının, korkularının, hastalıklarının, umutlarının, bahtiyarlıklarının, inançlarının hikâyesi.

Yine bu kitapta, sayın okuyucularım, kullandığım aleti, gücümün yettiği kadar nasıl yontmağa, söylemek istediğim türküleri en temiz bir sesle söyliyebilsin diye onu nasıl işlemeğe çalıştığımın hesabı da veriliyor.

Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, Doğuda, Batıda, Güneyde, Kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üstünde kurulmuş medeniyetlere, bütün dünyamıza uzanmak istedim. İnsanoğlu, nerde, ne zaman ve hangi dilde olursa olsun, yüreğime ve kafama uygun bir şiir söylemişse, onun söylenişindeki ustalığı incelemeğe, ondan bir şeyler öğrenmeye çalıştım. Yalnız kendi edebiyatımınkileri değil, Doğu ve Batı edebiyatının bütün ustalarını usta bildim.

NÂZIM HİKMET

hapiste yatacak olana
bazı öğütler

HAPİSTE YATACAK OLANA BAZI ÖĞÜTLER

Dünyadan, memleketinden, insandan
umudun kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
atılırsan içeriye,
yatarsan on yıl, on beş yıl
daha da yatacağından başka.
«Sallansaydım ipin ucunda
bir bayrak gibi keşke»
demiyeceksin.
yaşamakta ayak direyeceksin.
Belki bahtiyarlık değildir artık,
boynunun borcudur fakat,
düşmana inat
bir gün fazla yaşamak.

içerde bir tarafınla yapayalnız kalabilirsin,
kuyunun dibindeki taş gibi.
Fakat öbür tarafın
dünyanın kalabalığına
öylesine karışmalı ki,
sen ürpermelisin içerde,
dışarda kırk günlük yerde yaprak kımıldasa.
içerde mektup beklemek,
yanık türküler söylemek bir de,
bir de gözünü tavana dikip sabahlamak
tatlıdır ama tehlikelidir.

Tıraştan tıraşa yüzüne bak,
unut yaşını
koru kendini bitten,
bir de bahar akşamlarından;
bir de ekmeği
son lokmasına dek yemeği,
bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiç bir zaman.
Bir de kimbilir,
sevdiğin kadın seni sevmez olur,
ufak bir iş deme,
yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir,
içerdeki adama.
içerde gülü, bahçeyi düşünmek fena,
dağları, deryaları düşünmek iyi.
Durup dinlenmeden okumayı yazmayı,
bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana,
bir de ayna dökmeyi.
Yani içerde on yıl, on beş yıl
daha da fazla hattâ
geçirilmez değil,
geçirilir,
kararmasın yeter ki
sol memenin altındaki cevahir!

"baktım
demirlerin
arkasından"

.....

«Biz içerde susuyoruz
bir fişek yatağında kurşun nasıl
susarsa.»

hopa mahpusanesi notlarından

I
KIZKAPAN OĞLU VEHPİ VE ÇOCUK MUHİTTİNE DAİR

Bir gaz lâmbası...
Çivilenmiş duvara...
Çivi, kuyruğunu kıvıra kıvıra
bir defter kâadının
kalbini delip geçmiştir.
Kâat bembeyaz,
kâat sapsarı...
Çivi kâadın kanını içmiştir.
Lâmba yağmurlu bir sabah güneşi gibi yanıyor
ve defter kâadı sallanıyor
asılmış bir adamın
beyaz gömleği gibi...

Beyaz gömleğin göğsünde yazılar
var:
Yedi günlük
su, sidik
ve temizlik
nöbeti:
İsmail - Cuma
Nuri - Cumartesi
Kızkapan Vehpi - Pazar

Dar
yalakta aptes alan ihtiyar
Kızkapan Oğlu Vehpidir.
Hindistancevizinden yüzü
ve uzun kollarıyla o,
Okaliptos dalından yeni inmiş
kıllı bir maymun gibidir.
Kızkapan su vuruyor
ensesine..
Omzundan mendili düştü
sidik tenekesine,
Vehpi şaşırdı.
arıyor sağını solunu.

Uzattı kolunu..

Kalın bir yılan gibi tenekeye girdi kol.
Çıkardı mendili.
Açıldı kızkapanın dili:
— «Mendil bir arşın bezdir amma
beş karışı bir arşın olur.
Arşın arşını doğurur..»

Kesildi kızkapanın sesi.
Anlaşıldı Vehpinin kerrakesi!!

Nâzım - Pazartesi
Ali - Salı
Topaloğlu - Çarşamba
Muhittin - Perşembe

Muhittin 13 yaşındadır.
Zorla çıkarılmazsa çıkmaz
Bir fare gibi girdiği köşesinden.
Saklar kendini pençesinden,
yılan gözlü bir kedinin...
cinayetle Rize'ye sevkedecekler
cürmü büyüktür Muhittin'in.

Nasıl sevketmesinler ki
bir gece kanca alıp yanına
damından inmiş
dedesinin dükkânına...

Çok sürecek çok
Muhittinin acısı.
Kurtuluş yok
dedesi davacısı...

II

SEMBOLİST ŞAİRLERE BENZİYEN BİR DELİYE DAİR

Çıplak omuzlarıyla saatler
Çekiyor yedeklerinde:
gecenin siyah yelkenli gemisini..
Zindanın sarı ışıklı havasında sular şıpırdıyor
Mahpuslar abanmış
geminin
parlayan küreklerine...
— «Ormanın içinde tuttum horozu
başında kanlı bir tarağı vardı.
Beni kesme dedi, bana yalvardı.
Kesmedi horozu körmüş pıçağım.
Horozun başını koparacağım.
Koparacağım.
Koparacağım.
Koparacağım.
Kopara
Kopara
Kopara

Koy parayı çak kozu..

— «Ormanın içinde tuttum horozu...
Ateş kanadını açtı horozum,
fırladı elimden kaçtı horozum...»

Karşımızdaki
«NEZARETE» atılan deli:
Sembolist bir şair gibi bağırmaktadır.
Ateş kanatlı horozunu çağırmaktadır.
— «Ormanın içinde tuttum horozu...
Beni kesme dedi... ...

Ses kesildi

Ses yükseldi haykırarak
— «Vurma bana
kırıldı ateş tarak!!»

Deli şimdi yüz üstü yerdedir.
ve beyaz donlu bir adam,
çiğneyip bıyığını,
bu et yığınını
polis palaskasıyla dövmededir.

Hasan dayı bağırdı yanımdan
sarılıp demir parmaklığa:
— Dövmeyin be deliyi...
Yol vergimi arttırın iki misli.
Yatırın doksan gün daha!

Sarardı Yusuf oğlu:
gözleri bir mavzer namlusu gibi
kurşunla dolu...

1923 Hopa mahpusanesi

BAYRAM OĞLU

Mapusanedeyim.
Mapusanede kalbimin
kanayan çıplak ayakları
ne zaman çok uzun bulsa yolunu,
hatırlarım bilmem neden
Azerî yoldaşım Bayram Oğlunu:

«Baki.
Gece saat iki
sularında...
Karaşehrin kara damlarında yatanlar
görüyor kanlı renklerin nesçini uykularında...
Yıldızların altında kara neft buğları
hışırdıyor servilikler gibi derinden
yüreğinden.
Bakıyor uykulu sarı gözler
kara topraktaki yağlı neft birikintilerinden.

Gök kara yıldızları sarı.

Tek katlı, düz damlı, dört köşe taş dükkânların
kapalı kara kapıları.
Karaşehrin kara damlarında yatanlar
görüyor kanlı renklerin nesçini uykularında.
Baki.
Gece saat iki
sularında.
Taşlarda yuvarlanan
nal ve tekerlek sesleri.
seslerde seslenen sesler...

İşte bir fayton geçiyor
geçmede
geçti:
son evlerin yakınından
uzağından
ırağından
Kara bir lânettir ki bu,
kopmuş geliyor gecenin dudağından...
Bu faytonun okunda iki at değil
iki at iskeleti var.
Bu faytonun fenerlerinde dehşeti var:
hançerle oyulmuş
kör ve derin
gözlerin...

Taşlarda yuvarlanan
nal ve tekerlek sesleri.
Gittikçe uzaklaşan,
Gittikçe alçalan sesler...

Ortada demir yolu,
sağ yanda Karaşehir;
solda fabrikaların
duvarları yükselir.

Karşıdan fayton gelir,
içinde Bayram Oğlu.
Bağlanmış kolu
Bayram Oğlunun...
Karşıdan fayton gelir,
içinde Bayram Oğlu.
Jandarma sağı,
Jandarma solu
Bayram Oğlunun...
Kolunu bağlamışlar
kanadı kırık değil...
Gözünde toplanan
hıçkırık değil...
Gözleri ışık dolu
Bayram Oğlunun.

Karşıdan fayton gelir,
içinde Bayram Oğlu.
Ölümdür yolu
Bayram Oğlunun
Bayram Oğlunun...»

KALBİMİ BUNALTAN
BU DÖRT DUVAR MI?
ÖLÜMDEN ÖTEYE KÖY VAR MI???.

1927

DEMİR KAFESTE DOLAŞAN ASLAN

İsmail'e

Demir kafeste dolaşan aslana bak.
Bak onun gözlerine:
çelik çıplak
iki hançer gibi taşır sarı gözlerinde kinini.
Kaybetmeden temkinini
yaklaşır
uzaklaşır
gelir
gider
Bulamazsın tasma asmağa yer
tüylü kalın boynunda onun.
Yanarken sarı sırtında kırbaç izleri
gerilir bakır pençeler taşıyan dizleri
yelesi diken diken mağrur kafasında...
Yaklaşır
uzaklaşır
gelir, gider
gider, gelir...
Zindanın duvarında kardeşimin gölgesi
kâh iner, kâh yükselir...

1928

SÜKÛT

Dışarda,
kara zıpkasında kızıl sırmalı yanan
bir eşkiya hali var
basabas çakmak çalan havalarda...

Dışarda,
kara kulak pıçaklarla horon oynuyor
askeroz deresinden yirmi hovarda...

Dışarda...

Biz, içerde susuyoruz,
sükûtumuzun boynuna saplı değil
kara bir kartalın kanadından kopan bir ok..

Dışarda...

Biz içerde susuyoruz,
sükûtumuzun sırtında düğmeleri ilikli
eski bir redengot yok...

Dışarda

yüzüyor ateş gemiler gibi rüzgârda
sarı
zafranların
kokuları...

Dışarda...

Biz içerde susuyoruz,
bir fişek yatağında kurşun nasıl susarsa.
Haykırsın sıkıysa sükûtumuzun hızlı
gökkubbenin altında öyle bir sada varsa!!!

Dışarda
Karanlıklarda
çatırdıyor deniz böğründen vurulmuş bir orman gibi.

Biz içerde susuyoruz,
susuyor zindan
kanı içine akan
yaralı bir hayvan gibi...

1928

Bu gece değilse
Yarın
gece
gireceğim kodese

içimde yaprak kımıldamıyor.
Deliksiz uyku gibi rahat
geniş
içim.

Rahat
geniş
içim:
havalarda mavilikleri
yeni doğmuş bir çocuk gibi
seyredişim—
—den...

Dün
ben
şehrin meydanına gidip:
«Onlar için
kardeşlerimizi öldürmiyelim!»
dedim.
Ve bu gece değilse
yarın gece
gireceğim kodese...

İçimde yaprak kımıldamıyor...
Ellerimi başımın altına koyuyorum...
Denizi duyuyorum...
Uyuyorum...

1930 Haziran

BELKİ BEN

Belki ben
o günden
çok daha evvel;
köprü başında sallanarak
bir sabah vakti gölgemi asfalta salacağım.

Belki ben
o günden
çok daha sonra
matruş çenemde bir sakalın izi
sağ kalacağım...

Ve ben
o günden
çok daha sonra;
sağ kalırsam eğer,
şehrin meydan kenarlarında yaslanıp
duvarlara,
son kavgadan sonra benim gibi sağ kalan
ihtiyarlara
bayram akşamlarında keman
çalacağım...
Etrafta mükemmel bir gecenin
ışıklı kaldırımları
ve yeni şarkılar söyliyen
yeni insanların
adımları...

1930

DÖRT KİŞİ VE DÖRT ŞİŞE

Yuvarlak
bir masa.
Dört şişe.
Dört kişi
ve dört bardak şarap.
Şarabın
markası Medok.
Bardakta
şarap var
şarap yok,
şarap var.
Dört kişi şarap içiyorlar...

Boşaldı bir şişe.
Dedi ki bir kişi:
'Yarın iddiam müthiştir'
ilk sözümde işi bitmiştir;
mutlak
asılacak...

Boşaldı üç şişe
Cevap verdi üç kişi,
Cevap verdi üç ağız.
— Mutlak
asacağız...

Yuvarlak
Bir masa,
boşalmış dört şişe
ve dört kişi..

1930

Karısı tarafından satılan arkadaşa

Şüphedeyiz karımdan:
satıyor bizi
satıyor işimizi
diye...

Şüphedeyim karımdan.
sabahtan beri
cigaramı düşürdüğüm yok
dudaklarımdan...
Şüphedeyim.
Şüphedeyiz..
Şüphe:
çıplak ayaklı bir gece gibi
ilerliyor içimde
Ve yarın:
Yıldızlar, üflenen mumlar gibi
birer birer sönünce,
gece içimde çırılçıplak,
simsiyah
görünce
yeniden doğacağım
Bir kadife gibi okşadığım boğazına
sarılıp
karımı boğacağım...

1930 Mayıs

GECE GELEN TE'.GRAF

Gece gelen telgraf
dört heceden ibaretti:
«VEFAT ETTİ»
İmza yok.
Bu dört hece bile çok.

Bakıyorum duvara:
duvarda bir yara——
duvarda bir resim—
vefat edenin,
elimle çizmişim.

Saat bir.
Saat üç.
Saat beş.
Polis düdükleri, saatler...
yatağım bozulmamış.
Çekmecemde kâatlar;
bazıları

onun el yazıları.

Gece gelen telgraf,
dört heceden ibaret...
Şafak söküyor—
odam
geceden ibaret.

Avuçlarımda
ellerinin gölgesi dolaşan adam
demir parmaklıklardan gördü son gündüzünü.
Mahpusane doktoru
örterek paltosuyla upuzun yatanın yüzünü:
— Tamam
dedi.
Bunu belki evvelki akşam
dedi.
Evvelki akşam ben...

Satıcılar geçiyor mahalleden
Bakıyorum
gece gelen
telgrafa.
O mükemmel bir kafa
mükemmel bir yürek,
yumruklarıyla erkek
gözleriyle çocuktu.
Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o,
Yoldaştı o.

Düşmanlar kına yaksın
dostlar girsin saflara.
Sen gözyaşı göstermeden ağlayacaksın
gece gelen telgraflara...

1931

31.11.11.
Bursa
Hapishane

Bir tanem!
Son mektubunda:
«Başım sızlıyor
yüreğim sersem!»
diyorsun.
«Seni asarlarsa
seni kaybedersem;»
diyorsun;
«Yaşıyamam!»
Yaşarsın karıcığım,
kara bir duman gibi dağılır hatıram rüzgârda;
yaşarsın, kalbimin kızıl saçlı bacısı
en fazla bir yıl sürer
yirminci asırlarda
ölüm acısı.
Ölüm
bir ipte sallanan bir ölü
Bu ölüme bir türlü
razı olmuyor gönlüm.
Fakat
emin ol ki sevgilim
Zavallı bir çingenenin
kıllı, siyah bir örümceğe benzeyen eli
geçirecekse eğer
ipi boğazıma,
mavi gözlerinde korkuyu görmek için
boşuna bakacaklar
Nâzıma!

Ben,
alaca karanlığında son sabahımın
dostlarımı ve seni göreceğim,
ve yalnız
yarı kalmış bir şarkının acısını
toprağa götüreceğim...
Karım benim!
iyi yürekli,
altın renkli,
gözleri baldan tatlı arım benim:
ne diye yazdım sana
istendiğini idâmımın,
daha dava ilk adımında
ve bir şalgam gibi koparmıyorlar
Kellesini adamın.
Haydi bunları boş ver.
Bunlar uzak bir ihtimal.
Paran varsa eğer
bana fanile bir don al,
tuttu bacağımın siyatik ağrısı,
Ve unutma ki
daima iyi şeyler düşünmeli
bir mahbusun karısı.

AF

Bin bir gece kitabını bıraktım.
Bir cigara yaktım
Baktım
demirlerin arasından:
Sihirli bir ayna gibi ışıldamakta
yıldızların
her bir tanesi.
Gece.
Bursa mahbushanesi...
Kuş uçmaz
kervan geçmez
karanlık bir gölün
dalgalandı suyu.
Heyecanda, alt
kat
«Birinci Cinayet» malta boyu,
sivri siyah
külâhlılar
heyecanda.
Dudaklar bembeyaz
alınlar kırışık.
Bir duvar çatlağından
sızdı bir damla ışık
Körlerin şehri
homurtularla ileri!
Körler
Karanlıklardaki rüyaya gidiyorlar!

«Af var!»
diyorlar!
«çıkacağız
şapkayı yana
yıkacağız.
Toprak
güneş
kadın
hava...
Vapura bin, tirene bin
bin tramvaya!
Kelepçesiz
Jandarmasız
tek başına
yapayalnız
gezin
dolaş!
Ormanda yat, dağları aş!
Dolaş, dolaşabildiğin kadar!»

Heyecanda sivri siyah külâhlılar!

Hapislik olmuyor dalga geçmeden...
Halbuki ben...
Baktım ki, elimde bitmiş cigaram
bir nefes içmeden.

22.10.933

"ben
içerdeki
adam"

.....

«Bir akşam üstü
oturup
hapishane bahçesinde
rubailer okuduk Gazali'den»

BİR CEZAEVİNDE, TECRİTTEKİ ADAMIN MEKTUPLARI

I

Senin adını
kol saatımın kayışına tırnağımla kazıdım.
Malûm ya, bulunduğum yerde
ne sapı sedefli bir çakı var,
(bizlere âlâtı-katıa verilmez),
ne de başı bulutlarda bir çınar.
Belki avluda bir ağaç bulunur ama
gökyüzünü başımın üstünde görmek
bana yasak...
Burası benden başka kaç insanın evidir?
Bilmiyorum.
Ben bir başıma onlardan uzağım.
hep birlikte onlar benden uzak.
Bana kendimden başkasıyla konuşmak
yasak...
Ben de kendi kendimle konuşuyorum.
Fakat çok can sıkıcı bulduğumdan sohbetimi
şarkı söylüyorum karıcığım.

Hem ne dersin,
o berbat ayarsız sesim
öyle bir dokunuyor ki içime
yüreğim parçalanıyor.
Ve tıpkı o eski
acıklı hikâyelerdeki
yalnayak, karlı yollara düşmüş, yetim bir çocuk gibi
[bu yürek.
mavi gözleri ıslak
kırmızı, küçücük burnunu çekerek
senin bağrına sokulmak istiyor.
Yüzümü kızartmıyor benim
onun bu an
böyle zayıf
böyle hodbin
böyle sadece insan
oluşu.
Belki bu hâlin
fizyolojik, psikolojik filân izahı vardır.
Belki de sebep buna
bana aylardır
kendi sesimden başka insan sesi duyurmayan
bu demirli pencere
bu toprak testi
bu dört duvardır...

Saat beş karıcığım.
Dışarda susuzluğu
acayip fısıltısı
toprak damı
ve sonsuzluğun ortasında kımıldanmadan duran
bir sakat ve sıska atıyla,
yani, kederden çıldırtmak için içerdeki adamı
dışarda bütün ustalığı, bütün takım taklavatıyla
ağaçsız boşluğa kıpkızıl inmekte bir bozkır akşamı.

Bu gün de apansız gece olacaktır.
Bir ışık dolaşacak yanında sakat, sıska atın.
Ve şimdi karşımda bir erkek ölüsü gibi yatan
bu ümitsiz tabiatın
ağaçsız boşluğuna bir anda yıldızlar dolacaktır.
Yine o malûm sonuna erdik demektir işin,
yani bugün de mükellef bir daüssıla için,
yine her şey yerli yerinde işte, her şey tamam,
Ben,
ben içerdeki adam
yine mutad hünerimi göstereceğim
ve çocukluk günlerimin ince sazıyla
suzinâk makamından bir şarkı ağzıyla
yine billâhi kahredecek dil-i nâşâdımı
seni böyle uzak,
seni dumanlı, eğri bir ayna[illegible] seyreder gibi
kafamın içinde duymak...

1939

İÇERDEKİ BAHAR

II

Dışarda bahar geldi karıcığım
bahar.
Dışarda
bozkırın üstünde birden bire
taze toprak kokusu, kuş sesleri ve saire.
Dışarda bahar geldi karıcığım
bahar.
Dışarda bozkırın üstünde pırıltılar...
Fakat sanma ki seviniyorum.
Malûm
fasılı bahar
bir mevsimi aşüfte edâ.
Bir mevsimi dilküşadır ama
neyleyim ki bir hayli kötü, olmaz işler düşündürür
düşünmekten başka yapacak işi
düşünmekten başka hürriyeti olmıyan adama.

Gün ikindiyi geçer,
gölgeler dökülür duvarlarına,
sen yattığın yerde, kulaklarında sesler,
«ben neredeyim?» dersin «buradaysa da kendin?»
derken efendim
başlar tutuşmağa demirli penceremin camı
yani dışarda akşam olur,
bulutsuz bir bahar akşamı
ve içerde baharın en kötü saatı budur asıl.
Velhasıl
pul pul ışıltılı derisi, ateşten gözleriyle
bilhassa faslı baharda ram eder kendine içeleki
adamı
hürriyet denen ifrit...
Bu bittecrübe sabit karıcığım,
bittecrübe sabit.

1939

BUGÜN PAZAR

Bugün pazar.
Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar
Ve ben ömrümde ilk defa
gökyüzünün bu kadar benden uzak
bu kadar mavi
bu kadar geniş olduğuna şaşarak
kımıldamadan durdum
Sonra saygıyla oturdum,
daydım sırtımı duvara,
bu nda ne düşmek dalgalara,
bu nda, ne hürriyet, ne karım.
Toprak, güneş ve ben...
Bahyarım...

193

MERHABA ÇOCUKLAR

Nâzım, ne mutlu sana
cânü gönülden,
ferah ve emin,
«Merhaba,» diyebildin.

Sene 940.
Aylardan Temmuz.
Ayın ilk perşembesi günlerden.
Saat: 9.

Mektuplarınıza böyle mufassal tarih atın.
Öyle bir dünyada yaşıyoruz
ki en kalın kitaptan çok yazısı var:
ayın, günün ve saatın.
Merhaba, çocuklar.
Bir geniş
bir büyük «Merhaba» demek,
sonra bitirmeden sözümü
yüzünüze bakıp gülerek
— Kurnaz ve bahtiyar—
kırpmak gözümü
Biz ne mükemmel dostlarız ki
kelimesiz ve yazısız
anlaşırız...
Merhaba, çocuklar,
Merhaba cümleten...

1940

ÇANKIRI HAPİSHANESİNDEN MEKTUPLAR

I

Saat dört,
yoksun
saat beş,
yok.
Altı, yedi,
ertesi gün,
daha ertesi
ve belki
kimbilir...
Hapishane avlusunda
bir bahçemiz vardı.
Sıcak bir duvar dibinde
on beş adım kadardı.
Gelirdin,
yan yana otururduk,
kırmızı ve kocaman
muşamba torban
dizlerinde...

Kelleci Mehmedi hatırlıyor musun?
Sübyan koğuşundan
Başı dört köşe,
bacakları kısa ve kalın
ve elleri ayaklarından büyük
kovanından bal çaldığı adamın
taşla ezmiş kafasını.
«Hanım abla» derdi sana.
Bizim bahçemizden küçük bir bahçesi vardı,
tepemizde, yukarda,
güneşe yakın,
bir konserve kutusunun içinde...

Bir cumartesi gününü,
hapishane çeşmesiyle ıslanan
bir ikindi vaktini hatırlıyor musun?

Bir türkü söylediydi Şaban usta,
aklında mı:
«Beypazarı meskenimiz ilimiz,
kimbilir nerede kalır ölümüz?...»

O kadar resmini yaptım senin
Bana birini bırakmadın.
Bende yalnız bir fotoğrafın var:
bir başka bahçede
çok rahat
çok bahtiyar
yem verip tavuklara
gülüyorsun.
Hapishane bahçesinde tavuklar yoktu.
fakat pekâlâ gülebildik
ve bahtiyar olmadık değil.
Nasıl haberler aldık
en güzel hürriyete dair,
nasıl dinledik ayak seslerini
yaklaşan müjdelerin,
ne güzel şeyler konuştuk
hapishane bahçesinde...

Bir akşam üstü
oturup
hapishane kapısında
rubailer okuduk Gazalîden:
«Gece:
büyük lâciverdî bahçe.
Altın pırıltılarla devranı rakkaselerin.
Ve tahta kutularda upuzun yatan ölüler.»
Bir gün eğer
benden uzak,
karanlık bir yağmur gibi
canını sıkarsa yaşamak
tekrar Gazalîyi oku.
Ve Pîrâyemden benim,
ben eminim
sen sadece merhamet duyacaksın
ölümün karşısında onun
ümitsiz yalnızlığı
ve muhteşem korkusuna,
Bir akar su getirsin Gazalîyi sana:
«— Toprak bir kâsedir
çömlekçinin rafında tâcidar.
ve zafer yazıları
yıkılmış duvarlarda Keyhüsrevin...»
Birikip sıçramalar.
Soğuk
sıcak
serin.

Ve büyük lâciverdî bahçede
başsız ve sonsuz
ve durup dinlenmeden
devranı rakkaselerin...
Bilmiyorum neden
aklımda hep
ilkönce senden duyduğum
Çankırılı bir cümle var:
«Pamukladı mıydı kavaklar
kiraz gelir ardından.»
Kavaklar pamukluyor Gazalîde,
fakat
görmüyor, üstat,
kirazın geldiğini.
Ölüme ibadeti bundandır.
Şeker Ali yukarda, koğuşta bağlama çalıyor.
Akşam.
Dışarda çocuklar bağrışıyorlar.
Çeşmeden akıyor su,
ve jandarma karakolunun ışığında
akasyalara bağlı üç kurt yavrusu.
açıldı demirlerin dışında
büyük lâciverdî bahçem.
A s l o l a n h a y a t t ı r...

Beni unutma Hatçem.....

III

Bugün Çarşamba:
—biliyorsun—
Çankırının pazarı
Demir kapımızdan geçip
kamış sepetimizde bize kadar gelecek
yumurtası, bulguru,
yıldızlı, mor patlıcanları...
Dün
köylerden inenleri seyrettim:
yorgundular,
kurnaz
ve şüpheli,
ve kaşlarının altında keder
Erkekler eşeklerde,
kadınlar çıplak ayaklarının üstünde geçtiler.
Herhalde içlerinde senin bildiklerin vardır.
Herhalde iki çarşambadır pazarda:
kırmızı başörtülü
«kibirsiz» İstanbulluyu aramışlardır.

IV

Sıcaklar bildiğin gibi değil
ve ben ki yalı uşağıyım,
deniz ne kadar uzak...

İkiyle beş arası
cibinliğin altına uzanarak
ter içinde
kımıldamadan
gözlerim açık
dinliyorum sineklerin uğultusunu.

Biliyorum:
Şimdi avluda
duvarlara çarpıyorlardır suyu,
kızgın, kırmızı taşlar tütüyordur.
Ve dışarda otları yanmış kalenin eteğinde
bir kezzap aydınlığı içindedir
simsiyah kiremitleriyle şehir...
Geceleri birdenbire rüzgâr çıkıyor.
Sonra kayboluyor birdenbire.
Ve karanlıkta canlı bir mahlûk gibi soluyup,
yumuşak, tüylü ayaklarıyla dolaşarak
bizi bir şeylerle tehdit ediyor sıcak.
Ve zaman zaman
ürpermelerle duyuyoruz derimizin üstünde
bir korku halinde tabiatı.
Bir zelzele olabilir. Zaten üç günlük yere geldi,
salladı Çapanoğlu Yozgadı.
Ve yerlilerin kavlince:
altı tekmil tuz madeni olduğundan
yıkılacak Çankırı şehri
kıyametten kırk gün önce.

Yatıp bir gece,
başın bir kalasla ezilmış
çıkmak sabaha.
Ölümün bu kadar körü ve mendeburu.
Ben yaşamak istiyorum biraz daha,
daha bir hayli yaşamak.
Bunu bir çok şey için istiyorum,
bir çok
çok mühim şeyler.

12.8.940

V

Saat beşte akşam oluyor:
insanın üstüne doğru yürüyen bulutlarla
yağmur taşıdıkları belli.
Birçoğu
elle tutulacak kadar alçaktan geçiyorlar...

Bizim odanın yüz mumluğu,
terzilerin gaz lâmbası yandı,
terziler ıhlamur içiyorlar...
Kış geldi demektir...
Üşüyorum.
Fakat kederli değilim.
Yalnız bize mahsus bir imtiyazdır.
kış günleri hapisanede
sade hapisane değil,
bu kocaman
bu ısınası
bu ısınacak dünyada
üşüyüp
kederli olmamak...

26.10.940

İstanbul'da, Balıkpazarında bir meyhanede
bir hapishane Mukayyidi.
«— Yanarak,
yanarak parmakları şerrâre lerden
insan yüreklerine dokundu bu elleri
yirmi beş senedir
yani bir rubu asır
hapishane kaleminde mukayyit kulunuzun...
insan oğlunun ömrü
belki lüzumundan fazla kısa
belki lüzumundan fazla uzun...
Bir tek daha içelim...
«Ağlamaktan,
ağlamaktan yine zehroldu şarabım bu gece...»

Kalktı Bebek tıramvayı Eminönünden
Zifiri karanlık Balıkpazarı.
Meyhanenin camlarına yağmur yağıyor...
«— Ruhum,
«havâda yaprağa döndürdü ruzigâar beni...»

Muallim Naci merhum...
Bu hay-ı huy
bu hay-ı huy neden?
ve insanlar neden dolayı
şu tabakta yatan uskumru gibi mahzun
Kıyamet günü
bir suali var Azraile
hapishane kaleminde mukayyit kulunuzun...

Bir tek daha içelim...
Hiç adam asılırken gördünüz mü?
Yarın bir tane asacağız,
Şafakla
Şafakla beraber...
Abdülhamid
atardı Tıbbiye talebesini
Sarayburnundan.
Akıntı götürmüş çuvalları,
bulamadılar...
Çok adam
çok adam asıldı Hürriyette...
Eskiden köprü başında asarlardı,
Bugün Sultan Ahmette
Yağmur dinmezse ıslanacak...
Bir tek daha içelim...
İstanbul Şehrinin yoktur menendi.
«Ademin canlar katar âb-u havâsı cânına...»
demiş
demiş şair Nedim Efendi...

II

Şaban Oğlu Selim

Beykozun cam fabrikası
modern fabrikadır.
Pencere camlarını biraz dalgalı çıkarır,
biraz çarpıksa da su bardakları
kesme likör kadehleri hârikadır...

Ustabaşı değildi Selim
büyük ustaların hünerlerini almıştı ama.
Onun elinden çıkan cama
gözlerin kapalı ayna dökebilirsin.
Selim daha
büyük bir sırrı çözmek
bir şeyler anlamak ister gibi bakar adama.
İnandıklarına katıksız inandı.
sevdiklerini hilesiz sevdi Selim
Severdi pencere camlarını,
Severdi lâmba şişelerini,
karafakileri sever,
likör kadehlerine düşmandı...

III

Kuzguncuk

Beykozda oturmalı
Beykozda çalışan adam.
Fakat Kuzguncuk şirin yerdir
ve gayet nefis yapar gül reçelini
pansiyoncu madam
ve kızı Raşel!...
Aynada bir kartpostal:
bir manzara Nis Şehrinden.
İskemle, karyola, konsol...
Denize nazırdı pencereleri...
Güneşte tavana suların ışıltısı vurur,
karanlık şilepler geçerdi geceleri
insanı olduğu yerde
eli böğründe bırakarak...

Selimin odası havadardı.
Kırmızı yazmalar kururdu yandaki boş arsada
Sağda Cevdet Paşa yalısı.
Yalıda bir tavuskuşu
bir de Mebrure hanım vardı.
Mebrure hanım
tafta entariler giyerdi.
Çok ihtiyardı
ve mavi gözleri kördü.
Tentene işlerdi Mebrure hanım.
Uyanır bir beyaz güle başlar
uyurken dağıtırdı gülünü...
Merhum Cevdet Paşa yalısında
Mebrure hanımı unutmuşlardı...
Beykozda oturmalı
Beykozda çalışan adam.
Fakat Kuzguncuk şirin yerdir.
Ve kırmızı yazmalar kuruyan boş arsadan
dünyayı zapta gidecek olan
pulsuz balıklar gibi çıplak çocukların
her akşam dinlerdi çığlıklarını Selim...

IV

Kitap

(Kitap rüzgâr olmalı, perdeyi kaldırmalıdır.
kitap kamber tayı olmalı Şah İsmailin
seni sırtına alıp
devlerin üstüne saldırmalıdır.

Devler kale kapısında
devler, yedi başlı ve simsiyah dururlar...
Onları mutlaka yeneceksin.
Bir duvar yıkılacak
bir bahçeye ineceksin...)
Böyle bir kitap buldu Selim:
kara kara yazılar
beyaz kâğıt üstünde.
Büyücek bir el kadar
kırk yapraklı bir kitap...

V

Son Vapur

Kalktı son vapur iskeleden
«64» numara, pul pul karışıp yıldızlara
boş ve yorgun akıyor suyun üstünde...
Gece seslerle dolu.
Aynada: Raşelin kolu
Selimin eli
ve son vapurun yolu...
«Selim ateş gibi elin...»

Eti beyazdı,
Karanlık gözleri
ve kırmızı saçları vardı Raşelin...

VI

21'inci Yaprak

«Toprağın ismiyle başlarız söze.
Sen ki topraksın
Seni sevmeği bilmeli
Sendedir ekinimizin tohumu
ve yapılarımızın temeli
Demirimiz ve kömürümüz sendedir
Sendedir rüzgârların gibi geçen ömrümüz
sendedir...
Sen ki topraksın,
durup dinlenmeden değişirsin.
Sen su damlalarında halkeyledin bizi.
Biz seni değiştirip
değiştirmekteyiz kendi kendimizi...»
Bu; 21'inci yapraktır.
Selim kapattı kitabı.
Hürriyetin ilk şarkısı anlamaktır.
Ve Selim,
ve Şaban oğlu Selim şarkı söylüyor...

VII

Raşelin Rüyası

«— Hasan ustayı çıkarmışlar işinden.
Çocukları var:
şu kadar, şu kadar...
Lâz fırıncı dükkânını kapatmış,
ve doktor Moiz
dün vurdu kendini...

Seni dinledim dinleyeli, Selim
korkulu rüyalar görüyorum:
Şişman adamlar, kolları alabildiğine uzun,
tırnaklarında kan
omuzlarında altın çuvalları
rap rap yürüyorlar...
Ne çok insan öldürüyorlar, Selim
Ne çok insan öldürüyorlar...»
«— Korkma günler bizimdir,
bizimdir Raşelim...»

VIII

40'ıncı Yaprak

«Gelirken dünyaya kanla, ateşle
çağırdılar yedi kat yerin altından
mezarlarını kazacak olanları...»
Bu 40'ıncı yapraktır.
Selim kapattı kitabı.
Anladığını anlatmayan alçaktır...
Ve Selim,
ve Şaban oğlu Selim...

IX

İstanbul'da, Hapishanede, Hapishane Mukayyidi

«— Bugün bir hayli yolcu aldık.
Bu meyanda:
gümrük ihtilâsı,
eroin şebekesi ve Topkapı cinayeti
geldiler
Mevcut: 727.
Kadınlar hariç.
Bugün de geçirdik vakt-i keraheti...
Bir misafir daha var,
onu da kaydedelim:
1328,
1328 doğumlu
Şaban oğlu...
Mîrim,
Ben yazarken
Sen pencereden bir nazar et:
böyle akşam ışığında
durur
durur taştan değil
renkli camlardan yapılmış gibi Sultan Ahmet...

...1328
1328 doğumlu
Şaban oğlu
Şaban oğlu Selim...
Ayaklarının üstüne basamıyor
ve sol gözü kan içinde...
Esbabını bilirim...
Mîrîm,
Bu hay-ı huy
bu hay-ı huy neden bu beldede?
Ey Fuzulî nerdesin?
Nerdesin Galip Dede?
Ey Nedim...
İstanbul Şehrinin yoktur menendi
âdemin
âdemin canlar katar âb-u havâsı cânına,
demiş,
demiş şair Nedim efendi...

1940

CEVİZ AĞACI İLE TOPAL YUNUS'UN HİKÂYESİ

Burada bir dostumuz var:
Çerkeş'in
Kavak köyünden.
Büyük kitaplar gibi
içinde bir şeyler saklı.
Akıllı adamlara
ajans haberlerine
ve bilmeceye meraklı.
Adı: Yunus.
Ateşimizi yakıp
suyumuzu veriyor.
Ağaçlardan
ve günlerden konuşuyoruz.
Her hal ilerdedir
yaşanacak günlerin
en güzelleri.
Şimdilik
sohbetimizde kederi:
kesilip
satılmış
bir ceviz ağacının...

Onu tanıyoruz:
avlunun içinde
kapının solundaydı.
Ve altı yaşında
dalından düştü Yunus,
topallığı ondandır.

Öküzler topalları sever,
Çünkü topallar ağır yürürler.
Öküzler topalları sever,
ceviz ağaçları sevmez topalları:
çünkü topallar sıçrayamazlar yemişlere,
çünkü üzerlerine çıkıp
silkeleyemezler dalları,
ceviz ağaçları sevmez topalları.

Bir acayiptir muhabbet bahsi:
mutlaka kendini dereye atmaz
sevilmeyenlerin hepsi.
İnsanların hünerleri çoktur.
insanlar
sevilmeden de sevmesini bilir.

Bir acayiptir muhabbet bahsi,
bir acayiptir
ceviz ağacı ile
topal Yunus'un hikâyesi...
... Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar
Ve Çerkeş yolu üzerinden
sabah namazı geldiği zaman,
kadınlardan önce uyanırdı dalları.

Altından geçerken düşünürdü Yunus...

.....Düşünmek:
ne mukaddes bir iş
ne felâket
ne de bahtiyarlıktı,

ve ölüm:
mutlaka varılıp dönülmeyen
fakat üzerinde düşünülmeyen
bir köyde Yunus için...

.....Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Güneşte gölgesi hain olurdu,
rüzgârda konuşurdu kendi kendine,
dalları yukardan Yunus'a bakar...

.....Gündüzleri yıldızların niye söndüğünü,
dünyanın yuvarlak olduğunu
ve güneşin etrafında döndüğünü
bilmiyordu Yunus.

Bunları biz anlattık ona
şaşıp kalmadı...

.....Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Yüksekti genişti alabildiğine.
Üç kişi el ele versen
kütüğünü çeviremezdin.
Gece altında oturdun muydu
yıldızları göremezdin.
Her gece altında otururdu Yunus...

... Çinli müslümanlara,
burunları tek boynuzlu gergedanlara,
ve bir damla suda bir milyon mikroba dair
fikri yoktu Yunus'un.

Bunları bizden öğrendiği gün
şaşıp kalmadı...

...Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Toprağın içinde gider kökleri,
karanlık bir sudur tepende akar.
Her akşam altından geçerdi Yunus...

... Bir gün ateşimizi yakıp
verirken suyumuzu:
«— Biz hizmetkârınız senin,
sen efendimizsin» dedik.

Şaşırıp kaldı Yunus...

... Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Rüzgârda konuşurdu kendi kendine.
Yüksekti genişti alabildiğine.
Gece altında oturdun muydu
yıldızları göremezdin.
Karanlık bir sudur tepende akar,
toprağın içinde gider kökleri,
dalları yukardan Yunus'a bakar...

«— Köy işi zordur katiyen
vücut ezilir bir defa,
Toprağa çömelip bak dört tarafa:
belâ hangi inde pusmuş
bilinir mi?
Mümkünü yok vurulursun...»

Vurmuş belâ, ciğerinden Yunus'u...

«— Biz hiç dünyada yaşamış değiliz.
Geldik
gidiyoruz öylesine...
Tevatür güzelmiş İstanbul şehri,
varıp görülmesi nasibolmadı.
Velâkin niye tiftiği yok
altmış haneden otuzunun?...»

Tiftiği yoktu Yunus'un...

«— Attığın taş
dediğin kuşu vurmuyor.
Dünya tirene bindi.
Gayrı dünya öküzün boynuzunda durmuyor.
Elimiz ayağımız: öküz.
Çok zor olur öküz satmak,
yarı ölümdür yani.
Öküz gitti mi korkulursun...»

Sattılar öküzünü Yunus'un...

«— Her hal yolların sonu göründü.
Bu olan işleri akıl almaz.
Toprak sabuna döndü
kayar insanın elinden.
Cümle mahlûkatın mekânı vardır
kurdun mekânı olmaz.
Toprağın elinden kaydı mıydı
bir mekânsız kurt olursun...»

Kaydı toprağı elinden Yunus'un...

Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Güneşte gölgesi hain olurdu.
Yunus durmadan
Yunus kaybettikçe onu düşünür,
o, bir şey isteyip, bir şey sormadan
rüzgârda konuşurdu kendi kendine..

... Çocuklara ana
tohum toprak
ve karı lâzımdır erkek kısmına...

Bir kız kaçırdı Yunus:
Çünkü düğün pahalı
kız kaçırmak ucuz...

Fakirin karısı kavi olmaz...
Ve bir gün
Çerkeş yolu üzerinden
sabah namazı ışıyıp geldiği zaman
giderlerdi.
Yunus'un arkasından yuvarlandı yere,
kırmızı peştemalının içinde ölüverdi...

Topraksız, öküzsüz ve kadınsız,
kaldılar dünyada bir başlarına
ceviz ağacı ile Yunus
Yalnızlık koydukça koydu Yunus'a
El toprağında ter döker oldu.
Cevizi karanlıkta kaybolur sanıp
uyumaz beklerdi sabaha kadar.
Yalnızlık umrunda değil cevizin,
toprağın içine gider kökleri,
dalları yukardan Yunus'a bakar...

Cevizden konsol yaparlar,
topal Yunus ne işe yarar?

Zemheriler geldi barınamazsın.
Cevizden konsol yaparlar.
Gayrı daha fazla sürünemezsin.
Sat Yunus cevizini...

Yün yorgan değil bu sarınamazsın.
Cevizden konsol yaparlar,
Bir cansız ağaçtır yaranamazsın.
Sat Yunus cevizini...

Varlılar varsıza dokur mu kilim,
vay cevizin hali, vay benim halim...

Mekânsız kurda mekândı.
Cevizden konsol yaparlar.
Yarı ağaç, yarı insandı.
Sat Yunus cevizini...

Cenaze çırçıplak, kara uzandı.
Cevizden konsol yaparlar.
Kesildi dalları, dallar budandı
Sattı Yunus cevizini...

Varlılar varsıza dokur mu kilim,
vay cevizin hali, vay benim halim...

Sabahın sahibi vardır.
Gün daima bulutta kalmaz.
Her hal ilerdedir
yaşanacak günlerin
en güzelleri...

Şimdilik
sohbetimizde kederi:
Kesilip
satılmış
bir ceviz ağacının...

1940 (Çankırı Hapishanesi)

KEMAL TAHİR'E MEKTUP

«Malatya» diyorum,
senin çatık kaşlarından başka bir şey gelmiyor
[aklıma.
Bursa'da kaplıcalar.
Amasya'da elma
Diyarbakır'da karpuz ve akrep,
fakat senin oranın,
Malatya'nın
nesi meşhurdur,
yemişlerinden ve böceklerinden hangisi,
suyu mu, havası mı?
Düşün ki hapisane hakkında bile fikrim yok.
Yalnız:
bir oda,
bir tek penceresi var:
çok yüksek olan tavana yakın.
Sen ordasın
dar ve uzun bir kavanozda
küçük bir balık gibi...
Teşbihim hoşuna gitmeyebilir.
Hele bu günlerde
kendini kafeste arslana benzetiyorsundur.

Haklısın Kemal Tahir,
emin ol ben de öyle,
muhakkak ki arslanız,
şaka etmiyorum
hattâ daha dehşetli bir şey:
insanız...

Hem de hangi tarihte, hangi sınıftan
malum...
Lâkin demir kafesle kavanoz bahsinde iş değişmiyor,
ikisi de bir,
hele bu günlerde...

— Bunu içerde rahat ve masum
yatan bilir—...
Hele bu günlerde,
Sarıyerli Emin Beyin fıkralarına gülmek,
sevgili kitapların ve domatesin lezzeti,
tahtakurularına rağmen uyku
— günde üç tatlı kaşığı Adonille
[de olsa—
ve Tahir'in oğlu Kemal,
hattâ mektup gelmesi senden
ve hattâ ses duymak, dokunmak görebilmek havanın
[ışığını,
karıma olan aşkımdan başka
nefsimin herhangi bir rahatlığını
affedemiyorum...

Fart-ı hassasiyet?
Değil.

Döğüşememek,
bir mavzer kurşunu kadar olsun
bilfiil
doğrudan doğruya...
Ancak kavgada vurulan acı duymaz
ve kavga edebilmek hürriyettir
en mühimi hürriyetlerin.
içerim yanıyor Kemal
dışarım serin...

Anlıyorsun ya,
zaten ettiğim lâf
bizim lâflarımızın herhangi biri:
çok konuşulmuş,
ve konuşulmakta olan...
Şimdi kim bilir kaç yerde, kaç insan,
dizlerinde âtıl ve çaresiz yatan ellerine küfredip
[acıyarak
bu lâfları ediyor...

Anlıyorsun ya,
zarar yok,
ben anlatacağım yine!...
Elden hiç bir şey gelmediği zaman
konuşup anlatmanın alçak tesellisi?

Belki evet,
belki hayır...
Hayır öyle değil.
Hangi teselli, bırak be, dinini seversen bırak...
Bu, düpedüz,
başın önde, olduğun yerde dolanarak
kükremek, böğürüp bağırmak, Kemal...

1941 Sonbahar

LODOS

Başlangıç

Kim bilir kaç milyon ton ağırlığında
ummanda çalkalanmakta su.
En yalnız dalganın üzerinde
boş bir konserve kutusu...

\+ 1

Bir aydır ki hapisane geceleri böyledir:
kızgın dişi kediler
— apışları ıslak
tüyleri diken diken
enselerinde diş yerleri—
bazan kuş
bazan insan sesi çıkarıp
dolaşıyorlar
gebe kalana kadar
Mevsim bahara yakın.
Hava lodos.
Nasıl şiddetli
nasıl sıcak esiyor...

Biz altı yüz adet
kadınsız erkeğiz.
Alınmış elimizden
doğurtmak imkânımız.
En müthiş kudretim yasak bana:
yeni bir hayat aşılamak,
bereketli bir rahimde yenmek ölümü,
yaratmak seninle beraber:
sevgilim, yasak bana etine dokunmak senin...

Mevsim bahara yakın.
Fırtına,
Lodos.
Nasıl şiddetli
nasıl sıcak esiyor...

Bir yerlerde bir cam kırıldı yine
—bu gece bu üçüncüsü—
Hangi boş koğuşun kapısı açık kalmış
küüüt, küt,
nasıl çarpıyor...

+ 2

Tepedelen cephesinde bir ceset.
örtülüyor altında karların,
ve başında uçan miğferi
yuvarlanıyor önünde rüzgârın...

+ 3

Fabrikanın avlusunda
elektrik ışığı,
ucunda ince bir telin
sallanıyor iki yana.

Bir kadın.
Boynu çıplak,
uzun saçlarıyla etekleri uçarak
atölyenin kapısında...

Rüzgâr vurdu potrellere.
Atölyenin saçağından
büyük bir buz parçası düştü yere...

+ 4

Ovaya dört nala yaylılar iniyor:
çıngıraklar hamutlarında beygirlerin.
Ve iki yandan çırpınan muşambalarıyla
koşuyorlar gece yarısı denize doğru...

+ 5

İnce uzun kılçıklardan ibaret kalan kavak ağaçları
aydınlıktılar
mehtâp olmadığı halde.

Ve kalın
ve dallı budaklı kestaneler kımıldanıyor
— iki yana sallanıyor değil
ağır ağır yer değiştiriyor âdeta—
gidiyordu göz alabildiğine
yıldızların ışığında
yapraksız ahşap kalabalığı...
Buna rağmen bu lodos,
bu uğultu
Buna rağmen havada
dişi bir ten kokusu
ve yüklü bir yumurtanın sıcaklığı...
Dağlarda kar çözülüyor.
Yürüyor usareler
yapraksız dalların ucuna doğru.
Gebe.
Gebelik.
Mevsim bahara yakın
ve doğumun
— korkunç
güzel
ve sıcaktır—
günü doldu dolacak...

23.1.1941

ÖLÜME DAİR

Buyurun oturun dostlar,
hoş gelip safalar getirdiniz.
Biliyorum, ben uyurken,
hücreme pencereden girdiniz
Ne ince boyun ilâç şişesini,
ne kırmızı kutuyu devirdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı,
başucumda durup elele verdiniz,
hoş gelip safalar getirdiniz.

Ne tuhaf şey,
ben sizi ölmüş zannediyordum.
Ve inanmadığım için
ne ahret gününe, ne Allaha,
dostlara bir tutam tütün olsun
ikram edemedim diyordum bir daha.

Ne tuhaf şey,
ben sizi ölmüş zannediyordum.
Hücreme penceremden girdiniz.
buyurun oturun dostlar.
hoş gelip safalar getirdiniz.

Neden öyle yüzüme acayip bakılıyor,
Osman oğlu Hâşim?

Ne tuhaf şey,
hani siz ölmüştünüz kardeşim,
İstanbul limanında,
kömür yüklerken bir ecnebi şilebine.
kömür küfesiyle beraber
düşmüştünüz ambarın dibine.

Şilebin vinci çıkarmıştı nâşınızı
ve paydostan önce yıkamıştı
kıpkırmızı kanınız
simsiyah başınızı.
Kimbilir nasıl yanmıştır canınız?

Ayakta durmayın oturun dostlar,
ben sizi ölmüş zannediyordum.
Hücreme pencereden girdiniz,
yüzünüzde yıldızların aydınlığı,
hoş gelip safalar getirdiniz

Kayalar köylü Yakup,
iki gözüm merhaba,
Siz de ölmediniz miydi?
Çocuklara sıtmanızı ve açlığı bırakıp
çok sıcak bir yaz günü
yapraksız kabristana gömülmediniz
[miydi?

Demek ölmemişsiniz?

Ya siz
muharrir Ahmet Cemil!
Gözümle gördüm
toprağa tabutunuzun indiğini
Hem galiba
tabut biraz kısaydı boyunuzdan
Onu bırakın Ahmet Cemil!
Vazgeçmemişsiniz eski huyunuzdan,
o ilâç şişesidir, rakı şişesi değil
Günde elli kuruş tutabilmek için
yapayalnız dünyayı unutabilmek için
ne kadar da çok içerdiniz.
Ben sizi ölmüş zannediyordum.
başucumda durup elele verdiniz.
Buyurun oturun dostlar,
hoş gelip safalar getirdiniz.

Bir Acem şairi,
«Ölüm âdildir», diyor,
«aynı haşmetle vurur şahı, fakiri.»
Hâşim,
neden şaşırıyorsunuz?
Hiç duymadınız mıydı kardeşim,
herhangi bir şahın bir gemi ambarında
bir kömür küfesiyle öldüğünü?

Bir eski Acem şairi,
«Ölüm âdildir», diyor.
Yakup,
ne güzel güldünüz iki gözüm!
Yaşarken bir kere olsun
böyle gülmemişsinizdir;
fakat bekleyin bitsin sözüm.

Bir eski Acem şairi,
«Ölüm âdil...»
Şişeyi bırakın Ahmet Cemil,
boşuna hiddet ediyorsunuz.
Biliyorum ölümün âdil olması için
hayatın âdil olması lâzım, diyorsunuz.

Bir eski Acem şairi...
Dostlar beni bırakıp,
dostlar böyle hışımla
nereye gidiyorsunuz?

1946

"bizi
hapse
attılar"

.....
«Ufak iş bizimkisi
asıl en kötüsü
bilerek bilmeyerek
hapishaneyi insanın kendi içinde
taşıması...»

SAAT 21

Saat 21
Meydan yerinde kampana vurdu,
nerdeyse koğuşların kapıları kapanır.
Bu sefer uzun sürdü biraz
8 yıl.
Yaşamak ümitli bir iştir sevgilim,
yaşamak:
seni sevmek gibi ciddi bir iştir.

1945

OĞLUMUZ HASTA

Oğlumuz hasta,
babası hapiste,
senin yorgun ellerinde ağır başın,
dünyanın hali gibi halimiz...

İnsanlar, daha güzel günlere insanları taşır,
oğlumuz iyileşir,
babası çıkar hapisten,
güler senin altın gözlerinin içi,
dünyanın hali gibi halimiz...

21 Eylül 1945

KİTAP OKURUM

Kitap okurum:
içinde sen varsın,
şarkı dinlerim:
içinde sen,
Oturdum ekmeğimi yerim:
karşımda sen otursun,
çalışırım:
karşımda sen,
Sen ki her yerde «hâzırı nâzır» mısın,
konuşmayız seninle,
duyamayız sesini birbirimizin:
sen benim sekiz yıldır dul karımsın...

22 Eylül 1945

O ŞİMDİ NE YAPIYOR?

O şimdi ne yapıyor,
şu anda, şimdi, şimdi?
Evde mi, sokakta mı,
çalışıyor mu, uzanmış mı, ayakta mı?
kolunu kaldırmış olabilir,
— hey gülüm,
beyaz, kalın bileğini nasıl da çırçıplak eder bu hareketi!..—

O şimdi ne yapıyor,
şu anda, şimdi, şimdi?
Belki dizinde bir kedi yavrusu var,
okşuyor.
Belki de yürüyordur, adımını atmak üzredir,
— her kara günümde onu bana tıpış tıpış getiren sevgili, canımın içi ayakları...—
Ve ne düşünüyor,
beni mi?
Yoksa ne bileyim
fasulyanın neden bir türlü pişmediğini mi?
Yahut, insanların çoğunun
neden böyle bedbaht olduğunu mu?..

O şimdi ne düşünüyor,
şu anda şimdi, şimdi?...

23 Eylül 1945

BİZİ ESİR ETTİLER

Bizi esir ettiler,
bizi hapse attılar:
beni duvarların içinde,
seni duvarların dışında
Ufak iş bizimkisi.
Asıl en kötüsü:
bilerek bilmeyerek
hapishaneyi insanın kendi içinde taşıması...
insanların bir çoğu bu hale düşürülmüş,
namuslu, çalışkan, iyi insanlar
ve seni sevdiğim kadar sevilmeye lâyık...

26 Eylül 1945

DAĞIN ÜSTÜNDE

Dağın üstünde:
akşam güneşiyle yüklü olan bir bulut var dağın üstünde.
Bugün de:
sensiz, yani yarı yarıya dünyasız geçti bugün de.
Birazdan açar
kırmızı kırmızı:
gece sefaları birazdan açar kırmızı kırmızı.
Taşır havamızda sessiz, cesur kanatlar
vatandan ayrılığa benzeyen ayrılığımızı...

1 Ekim 1945

SENİ KISKANIYORUM

Çekilmez bir adam oldum yine:
uykusuz, aksi, nâlet.
Bir bakıyorsun ki
ana-avrat söğer gibi
azgın bir hayvan döğer gibi;
bugün çalışıyorum.
Sonra bir de bakıyorsun ki
ağzımda sönük bir cıgara gibi tembel
bir türkü,
sabahtan akşama kadar sırt üstü
yatıyorum ertesi gün;
ve beni çileden çıkarıyor büsbütün
kendime karşı duyduğum nefret
ve merhamet...
Çekilmez bir adam oldum yine:
uykusuz, aksi, nâlet.
Yine her seferki gibi haksızım,
sebep yok,
olması da imkânsız.
Bu yaptığım iş ayıp
rezalet.
Fakat elimde değil
seni kıskanıyorum
beni affet...

2 Ekim 1945

ÜÇ DAKİKA

Uzaktaki şehrimin damları üzerinden
ve Marmara denizinin dibinden geçip
sonbahar topraklarını aşarak
olgun ve ıslak
geldi sesin.
Bu, üç dakikalık bir zamandı.
sonra telefon simsiyah kapandı...

8 Kasım 1945

DEMİRLİ BİR ŞİLEP GİBİ

Saksılarda hâlâ tek tük karanfil bulunursa da
ovada güz nadasları yapıldı çoktan,
tohum saçılıyor.
ve zeytin devşirilmekte.
Bir yandan kışa girilmekte,
bir yandan bahar fidelerine yer açılıyor.
Bense hasretinle dolu
ve büyük yolculukların sabırsızlığıyla yüklü
yatıyorum demirli bir şilep gibi Bursada...

20 Kasım 1945

4 ARALIK

İlk göz göze geldiğimiz günki elbiseni çıkar sandıktan,
giyin kuşan,
benze bahar ağaçlarına;
Hapisten
mektubun içinde yolladığım karanfili tak saçlarına,
kaldır, öpülesi çizgilerle kırışık beyaz, geniş alnını,
böyle bir günde yılgın ve kederli değil,
ne münasebet
böyle bir günde bir isyan bayrağı gibi güzel olmalı
Nâzım Hikmet'in karısı...

4 Aralık 1945

İKİNİZ DE UZAKTASINIZ

Ağaçlar ovada son bir gayretle pırıldamakta:
pul pul altın
bakır
tunç ve tahta...
Öküzlerin ayakları yaş toprağa gömülüyor
yumuşacık
Ve dağlar dumana batık
kurşunî, sırılsıklam...
Tamam,
sonbahar belki bugün bitti artık.
Yaban kazları hızla gelip geçti demin
her hal İznik gölüne gidiyorlar
havada serin
havada is kokusu gibi bir şey:
havada kar kokusu var...
şimdi dışarda olmak,
dört nala sürmek dağlara doğru atı.
«— Ata binmesini de bilmezsin,» —diyeceksin amma
şakayı bırak ve kıskanma,
yeni bir huy edindim hapiste:
seni sevdiğim kadar değilse de
hemen hemen ona yakın seviyorum tabiatı...
ve ikiniz de uzaktasınız!...

12 Aralık 1945

NE GÜZEL ŞEY

Ne güzel şey hatırlamak seni:
Ölüm ve zafer haberleri içinden,
hapiste
ve yaşım kırkı geçmiş iken...

Ne güzel şey hatırlamak seni:
bir mavi kumaşın üstünde unutulmuş olan elin
ve saçlarında
vakur yumuşaklığı canımın içi İstanbul toprağının...
İçimde ikinci bir insan gibidir
seni sevmek saadeti...
Parmaklarının ucunda kalan kokusu sardunya
yaprağının,

güneşli bir rahatlık,
ve etin daveti:
kıpkızıl çizgilerle bölünmüş
sıcak
koyu bir karanlık...

Ne güzel şey hatırlamak seni,
yazmak sana dair,
hapiste sırt üstü yatıp seni düşünmek:
filânca gün, falanca yerde söylediğin söz,
kendisi değil
odasındaki dünya...

Ne güzel şey hatırlamak seni
Sana tahtadan bir şeyler oymalıyım yine:
bir çekmece
bir yüzük,
ve üç metre kadar ince ipekli dokumalıyım.

Ve hemen
fırlayarak yerimden
penceremde demirlere yapışarak
hürriyetin sütbeyaz maviliğine
sana yazdıklarımı bağıra bağıra okumalıyım.

Ne güzel şey hatırlamak seni:
ölüm ve zafer haberleri içinde,
hapiste
ve yaşım kırkı geçmiş iken...

1945

"senelerdir,
beton, taş,
demir"

.....

«Artık yumuşak bir kumaş
tahtası bol sıcak bir oda
hattâ tenteneli bir yastık hasreti...»

4 MAHKÛM
4 JANDARMA

.....

Merdivenleri mahkûmlar çıkıyordu.
Şakalaşıp
gülüşerek.
Üç erkek
bir kadın
ve dört jandarma.
Erkekler kelepçeli
kadın kelepçesiz
jandarmalar süngülü.

Merdivenlerin üstünde bir kayısı gülü
bir cıgara paketi
bir gazete kâadı.

Mahkûmlar durakladı.
Jandarma Hasan
tokalaştı Ahmet Onbaşıyla.
Jandarma Haydar
aldı yerden boş paketi
soktu cebine.

Ve mahkûm kadın
boynuna atılan Âtıfet'i
öptü iki yanağından.

Eğilip baktı kelepçeli Halil
kayısı gülünün yanındaki gazete kâadına:
«Tek sütunluk bir nefer.
Üniforması belli değil.
Tıraşı uzun.
Beyaz sargılar var başında.
Sargılarda kan.
Sonra tayyareler
—kanatlı köpek balıkları gibi—
«pike bombardıman»
diye yazıyor.

Sonra bir liman:
küçük, beyaz daireler çizili üzerinde.
İsmini okuyamadı,
mürekkebi gaz lekesi dağıtmış.»

Üç bayan
çıktılar merdivenleri koşarak
—sivri külâhlarıyla
mantar iskarpinleriyle—
Banliyö yolcuları.

Kelepçeli Süleyman
bayanları gördü.
Genç bir kadın geçirdi yüreğinden.
Kayısı gülünü nişanlayıp
tükürdü.
Kelepçeli Fuat
seslendi Galip Ustaya:
«— Usta
yine tuhaf şeyler düşünüyorsun.»
«— Düşünüyorum evlât,
geçmiş olsun.»
«— Eyvallah usta
Düşünmek değiştirmez hayatı.»

Fuat
tersanede tesviyeci.
19 yaşında girdi hapise
üç arkadaş perdeleri indirip
bir kitap okudukları için.
Ve yatıyor iki yıldır
Şimdi içerilere gönderiyorlar.

Galip Usta
bu sefer
dehşetli bir şeyler düşünerek
bakıyor kelepçesine Fuat'ın
Bugüne dek
farkına varmadan biriken şeyler
yığınla
üst üste
hep beraber
tıkacını atan bir çeşme suyu gibi
bulanık
berrak
akıyordu kafasının içini doldurarak:
'«Ne kadar çok fabrika var İstanbul'da,
Türkiye'de ne kadar çok,
dünyada ne kadar çok, sayılamayacak kadar.
Dün akşam tornacı Ayyaş Kadir'in
ölüsünü buldular üniversite kapısında
— bayılmış kız talebelerden biri—
Ne kadar çok kayış, kasnak
ne kadar çok volan
ne kadar çok motor
dönüyor, ha babam dönüyor, ha babam dönüyor,
[dönüyor,
ne kadar çok adam, ne kadar çok adam
işsiz kalırsam, işsiz kalırsam, diye düşünüyor.
Mürettip Şahap Usta kör oldu
dileniyor matbaalarda.
Dokuma tezgâhları, fireze tezgâhları, torna tezgâh-
[ları,

şahmerdanlar, merdaneler,
pulanyalar,
pulanyalar,
pulanyalar,
— Galip Usta pulanyacıydı—
Kim bilir dünyada ne kadar
ne kadar çok işsiz var.
Ama askere almışlardır.
Asker olunca işsiz adam
artık işsiz sayılmaz mı?»

«— Yine derinlere daldın ustam.»

Galip Usta dokundu Fuat'ın kelepçesine:
«— Allah sonumuzu...
—ürktü kendi sesinden—
...hayreyleye evlât,»
dedi.

İnce siyah bıyıklarıyla Fuat gülümsedi:
«— Hayırdır mutlak sonumuz.»
Ustanın çipil gözleri ıslak
titriyor uzun burnu.
Ve etrafa belli etmeden
koydu Fuat'ın cebine
elli beş kuruşundan yirmi kuruşunu.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Birinci Kitap/1)

ÇÖZÜLDÜ KELEPÇELER

.....

510 numaralı üçüncü mevki vagon.
Jandarmalarla mahkûmlar birinci bölmede.
Çavuş daha bir kerre olsun gülmedi.
Mavzerler yatırıldıysa da raflara
kelepçeler çözülmedi.
Ayrı ayrı dünyalarda iki taraf.

Kitap okuyor mahkûm Halil.
Çevirirken dizinde duran kitabın yapraklarını
çok rahat bir ustalıkla kullanıyor
bileklerinden demirli parmaklarını.
Kitap ve kelepçelerle
on üç senedir
bu beşinci yolculuğudur.
Gözlerinin altında çizgiler
şakaklarında beyaz.
Halil belki ihtiyarladı biraz.
Fakat kitap, kelepçe ve yürek eskimedi.
Ve şimdi
yürek her zamankinden umutlu
Halil okurken kitabını
«— Kelepçem,» diye geldi aklına,
«Seni pulluk yapacağız kelepçenin demiri.»
Ve öyle güzel söylenmiş buldu ki bu fikri
yine üzüldü birdenbire
ölçülü ve ölçüsüz
şiir yazmak hünerini bilmediğine.

Gebze istasyonunda durup kalktı tiren.
Geçiyor yüksekte demir köprünün üzerinden.
Sağda toprak apansız alçalıyor
belki yüz
belki yüz elli kulaç:
ve orda
dipte
aşağıda
«Eski Hisar» köyü ve kalesi
ve ince uzun yolda giden iki atlı,
zeytin ağaçları ve hattâ bomboş deniz
kutudan yeni çıkmış oyuncaklara benziyor
öyle küçük
öyle renkli
ve uzak
ve derinde olmalarından
ve çok çabuk arkada kalmalarından dolayı
bu bahar aydınlığında tertemiz.

Mahkûm Fuat
gördü ve bir daha unutmayacak
derinde iki atlısıyla uzaklara
büyük şehrine doğru giden yolu
Ve gözünde ilk defa kaybettiğinden İstanbul'u
başladı birdenbire kendi evinden anlatmaya:
«— Dedem,» dedi,— benim dedem
bir acayip adammış.
Bahriyede kolağası.
Evde bir tek fotoğrafı var.
Belli ki sivri uzun fesin altında
usturayla kazınmış koca kafası.

Mürteci müthiş.
Düşün ki Meşrutiyet olunca
Sultan Hamid'e yeminliyim, diye
nikâh tazelemiş.
Zaten üç yıl sonra tekaüt
ve Kulaksız'da bakkal.
Sonra 338'de ölüyor
İstanbul'un kurtuluşunda,
Birinciteşrin ayı.
Ölüsünü mutfakta bulmuşlar,
yapayalnız,
dibinde teldolabın,
çocuklar sokakta marş okuyormuş.»

Mahkûm Süleyman takıldı Fuat'a:
«— İçtimaî menşein senin bir hayli karışık
mürteci militarizm
ve küçük esnaflık.»

Fuat aldırmadan devam etti:
«— Hâlâ gözümün önündedir Babam.
Uzun sarı parmaklı bir adam.
Tavşan mağazası ustalarındandı,
(havuzların marangozhanesi)
Düşkündü eski hattatlara.
Sabahları bayram yerinden duyulurdu
selâ verirken sesi.
Küstü,
ezan okumadı
Arapça yasak olduktan sonra.
35 yaşında öldü veremden.»

Süleyman sordu:
«— Annen?»
«— Beni doğurup ölmüş
Ben marangozhanede büyüdüm
edevat sandığında babamın.
Bu bir yeşil sandıktı.
Atelyede aletleri çıkarıp
içinde uyuturdu beni.»

510 numaralı üçüncü mevki vagon.
Koridor.
Koridorda üniversiteli dolaşıyor.

510 numaralı üçüncü mevki vagon
İkinci bölme.
Kutu sardalyası, limon,
beyaz peynir, ekmek
şişeler.

Kadın erkek
içiyorlar.
Memleket Opereti turneye gidiyor.
Sekiz artist
ve meşhur bestekâr Mehmet Ali.

510 numaralı üçüncü mevki vagon.
Birinci bölme.
Gülüyor bembeyaz dişleriyle kelepçeli Fuat.
Çünkü kelepçeli Süleyman
Üniversiteliye içerlemektedir:
—kapının camından bakan
ve her halde Melâhat'a—

Kelepçesiz Melâhat
İnce kansız bileklerinin hürriyetiyle mağrur
ve ellerini kullanabilmek imkânıyla keyifli
elma yemektedir.

Üniversiteli hâlâ bakıyor.
Yükseltti Süleyman sesini.
Jandarma Haydar
hak verdi Süleyman'a,
indirdi camlı kapının perdesini.
Ve mahkûmların köylü jandarmalarla ahbaplığı
böylece başlamış oldu.

Kelepçeli Halil
(belki farkında herşeyin
belki hiçbir şeyin farkında değil)
kaldırdı miyop gözlerini dizindeki kitaptan
sordu birdenbire jandarma Haydar'a:
«— Sizin köy kaç haneliktir?»
«— Elli hane kadar.»
«— Kaçının öküzü bir çiftten fazla?»
«— İki hanenin.»
«— Kaçının öküzü tek?»
«— Tek öküzlü 15 hane çıkar.»
«— Hiç öküzsüz?»
«— Beş altı hane.»
«— Geri kalanı demek?»
«— Bir çift öküz.»
«— Sende?»
«— Bende öküz çift.»
Süleyman sordu:
«— Topraksız olan?»
Çavuş cevap verdi:
«— Bulunmaz mı bulunur.»

Fuat karıştı söze
Muhabbet uzadı.
Ve insan dostluğunda öyle bir an oldu ki
(şüpheden ve emirden üstün)
köylü jandarmalar gelince gözgöze
kalın seslerle şakalaşıp
keyifli bir iş yapılır gibi hep beraber
çözüldü kelepçeler.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap I/II)

.....

Üniversiteli dinlemiyordu.
Gözü mahkûmların orda, birinci bölmede.
İçerden sesler geliyor:
mahkûm Süleyman kahkahalarla gülmede.
Kartallı Kâzım'ın
keyifli bir ışıkla aydınlandı gözleri.
Koridordan tane tane işitiliyor
Süleyman'ın sözleri:
«— Sen çok yaşa Halil.
Bizim iktisatçılar da şair olmalı biraz.
Ne demiş Engels:
(Şairler istikbali sezerler) gibi bir şey.
Demek ki iki mısra yine birdenbire geldi aklına.
İyi ki gelmiş.
Alay etmiyorum.
Biraz şairane ama, çok güzel söylemişsin:
(Ölümün son meydan harbidir bu;
zafer aşkın ve hayatındır...)

Yarımca istasyonunda durdu tren
Yarımca kirazın bol yeri.
Burda uçsuz bucaksız yemiş bahçeleri,
Dalları basmış vişne ve kiraz.
Yeşil ve kırmızı ki
güneş, doğum ve bereket renkleridir,
sevinçli bir inkılâp şarkısı gibiydiler
Yarımca bahçelerinde

Mahkûm Halil
kapattı kitabını.
Hohlayıp sildi camını gözlüklerinin,
baktı bahçelere
ve şu sözleri söyledi:

«— Sen de öyle misin Süleyman,
bilmiyorum.
Meselâ vapurla inerken Boğaz'dan
Kandilli'yi dönüverince
karşıda birdenbire görmek İstanbul'u.
veyahut Kalamış koyunun
yıldızlar ve su sesleriyle dolu
pırıl pırıl gecesi,
yahut da Topkapı dışında kırların
gözalabildiğine gündüzü,
hattâ tramvayda rastlanan tatlı bir kadın yüzü.
hattâ Sivas'ta hapisanede
tenekede büyüttüğüm sarı sardunya
hasılı herhangi bir güzelliği tabiatın
çıksa karşıma
ben yeni baştan bir kerre daha anlarım
değişmesi lâzım geldiğini
bugünkü insan hayatının...»

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap I/II)

.....

İzmit ovasını geçiyor tiren.
510 numaralı üçüncü mevki vagon.
Birinci bölme.
Konuşuyor jandarmalarla mahkûmlar.
Mahkûm Melahat sordu jandarma Haydar'a:
«— Çocukları sever misin?»
«— Sevilmez mi.
Allahtan büyük ne var, demişler
çocuk var, demiş.
Öyle ya
çocuk Allah korkusunu bilebilir mi?
Bilemez.
Kim kimden korkmazsa, o ondan büyüktür.
Senin çocuğun var mı abla?»
«— Var.
Annemin yanında bıraktım.
Üç yaşına yeni bastı.
Gelecek yıl getirteceğim.»
«— Mahpushaneye mi?»
«— Evet.»
«— Olur.
Çocuk için hepsi bir.
Bir çocuk için, bir de kediler için,
ha mahpushane ha cenneti âlâ...
Babası nerde?»
«— O da hapis.»
«— Ne iş yapardı?»
«— Tütünde çalışır.
Ben de tütünde çalışırım.»

«— Deppoylarda mı?»
«— Evet.»
«— Bilirim deppoyları.
Bir İbrahim vardı bizim köyde,
Samsun'a gidip tütüne girdi.
Üç yılda ince hastalıktan ölüverdi.
Sen kocanın olduğu yere mi gidiyorsun?»
«— Hayır.
O başka cezaevinde.»
«— Allah acısın abla.
Ne denir?
Üzülme iyi olur.»

Mahkûm Halil jandarma Hasanla konuşuyordu.
Jandarma Hasan sordu:
«— Hükümet vesikaya bağlar mı dersin ekmeği?»
«— Herhalde bağlar.»
Düşündü jandarma Hasan
sonra konuştu burnunu çekip:
«— Hem de bağlamalı.»
«— Neden?»
«— Ekmeğe itaat lâzım.
Millet unuttu ekmeğe itaat etmeyi.
Bir dilim kendi yer, bir dilim köpeğe atar
[şehirliler.
Ekmek vücuda hekimdir.
Yalnız köyde vergiler inse biraz.
Sonra kara sığır da ucuzlasa.
Bak bende tarla dilediğin kadar
ama burnunu öpecek kedim yok.»
Höyükleri anlatıyordu Melahat'a jandarma Haydar:
«— Bizim köye bir saat
alevî köyü vardır.

Çalışkan adamlardır ama horoza taparlar.
Höyükler işte onların köyünde.
Kazıyorsun
dev suretinde taşlar çıkıyor içinden,
toprak çanaklar, altın geyikler
Hükümet karışıyor bu işe şimdi.
Bulduğunu Ankara'ya
müzehaneye kaldırıyor.
Hiç müzehaneye gittin mi abla?»
Melahat güldü:
«— Gitmedim.»
«— Ben gittim, İstanbul'da bir kere.»
«— Askerî müzeye mi?»
«— Hayır
ötekine.
Görülecek şey.
Hep gâvur padişahlarının taştan suretleri.
O vakitler demir yokmuş anlaşılan
olsa, onlar da Atatürk'ünküler gibi demirden
[dökülürdü.
Ve de çoğu çıplak.
Kabirleri de orda.
Bir gün imiş onlar da yaşamışlar,
Şimdi öyle taştan duruyorlar müzehanede.»

Mahkûm Fuat'la çavuş muharebeden konuşuyordu.
Pencereden bakıyor mahkûm Süleyman
Fikret'in bir şiirini okuyordu içinden:
«Yiyin efendiler, yiyin, bu hanı iştiha sizin...»

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap I/II)

ÖLÜNÜN ADI SELİM

.....

Selim
ölünün adı
yirmi beş kuruşa on dört saat dayanamadı
Elli kuruş ve on saat dedi
Öteki işçiler de aynı fikirdeydiler.
Derin, felsefî bir fikir değil elbet.
Fakat tehlikeli bir fikir.
Ve bundan dolayı Bulgarla Hikmet
hemen polise ihbar ettiler bu fikri.
Derhal tevkifat yaptı polis.
Müdüriyete on kişi götürüldü:
dört kadın, altı erkek
elebaşılar
ve Selim komünist.
Halbuki komünist değildi Selim.
Düşünmemişti komünizmin ne olduğunu bile.
O sadece on sekiz yaşındaydı
ve yirmi beş kuruş yerine elli kuruş istiyordu
ve on dört saat yerine on saat.
Polis bu kanaatta değildi fakat.
Yatırdılar Selim'i yere.
Selim kalktığı zaman
basamıyordu döşemelere.
Yatırdılar Selim'i yere,
Selim kalktığı zaman
göremiyordu önünü artık.

Yatırdılar Selim'i yere
Selim kalktı ve yığıldı.
Selim'in koltuklarına girip
karanlık bir odaya götürdüler.
Ve duvarda bir çiviye bağladılar saçlarından,
o suretle ki
döşemeye ancak ayak parmaklarının ucu
[dokunuyordu.
Bir tıramvay geçti sokaktan gıcırtılarla.
Yakın bir yerde yatsı ezanı okunuyordu.
Çözdüler Selim'i çividen,
yatırdılar Selim'i yere.
Ve Selim kalktığı zaman
bir pencere gördü uzaktan
çok uzaktan ama
perdesiz karanlık bir pencere.
Atıldı ona doğru.
Camlar kırıldı şangırdayarak.
Önce kayboldu bir insan başı
sonra kayboldu iki ayak.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap II/III)

.....

Bir dümdüz beyazlığın üzerinde sarsıntısız ve kolay
kızakla çekiliyormuş gibiydi ay.
Mahkûmların bölmesindeydi Üniversiteli.
Son harbin ekonomik-sosyal sebeplerini anlatıyordu
[mahkûm Halil.
Yuvarlak sayılar ve kupkuru kelimelerle konuştuğu
[halde
kavga ediyormuş gibi heyecanlı.
Ve miyop gözleri gözlüklerini yenmişti.
Ve ölen insan sayıları yıkılan şehir isimlerine rağ-
[men
umutlu iki el gibi bu gözleri alnının üstünde duyu-
[yordu Üniversiteli.
Fakat dehşetli umutsuzdu Çavuş.
Mırıldandı kendi kendine:
«— Âsi geldiler,
âsi geldiler Allaha
Amma da olur şimdiki muharebe ha,
ana baba günü
vaveylâ günü.
Vaveylâ çalkalanır böyle arzla semanın arasında
Hayat meselesi.»
Sonra mahkûm Süleyman'a döndü:
«— Süleyman bey,» —dedi,—
«Süleyman bey,
Üveyk kuşu şöyle feryad edermiş ilânihaye:
keşke beni yaratmasaydın!
Bu dünyaya gelip ilk defa ölümü gördüğünden;
sonsuzluk yani.

Hay felek, hay felek,
devri âleme bak,
bir yükseliş devri
sonra bir alçalış devri geliyor muhakkak.
Dünyaya sahip olan bir rüzgâr
Hadi bakalım toprağa kalboldun...»

Mahkûm Fuat
kendi İstanbul'u yüreğinde
açık pencereden geceyi seyrediyordu.
Kızını düşünüyordu mahkûm Melahat:
«İki kat entarisi, dört çift çorabı var.
patikleri eskidi,
kış gelirse yün atkısı yok.»
Uyukluyordu jandarma Haydar.
Mahkûm Halil'i dinliyordu jandarma Hasan.
Gökyüzünde kızakla çekiliyormuş gibiydi ay,
yaklaşıp uzaklaşmayarak
değirmi ve parlak
hep aynı mesafede
tirenle birlikte yürüyordu,
tirenle birlikte yavaşladı,
tirenle birlikte durdu Bilecik İstasyonu'nda.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap II/V)

.....

Mahkûmlar indi tirenden
bavulları ve jandarmalarıyla.
Kelepçeleri vurulmuştu yine.
Yürüdüler ilgi uyandırmadan,
(yahut uyanan ilgiler belirtilmedi).
«— Bunlar Alaman casusu,» —dedi,—
(sarışındı Süleyman).

Mahkûmlar yola koyuldular jandarma merkezine
[doğru
(aktarma tirenlerini orda bekleyecekler).
Bir köylü hamal taşıyordu bavullarını.

Issızdı caddeler:
belki erken
belki geç
belki ölü bir saat,
belki duvarların arkasına çekilmiş hayat.
Yığın yığın
kat kat
mermer
beton
ve asfalt.
Ve heykel
ve heykel
ve heykel,
insan yok fakat.

Ve sonra bozkır:
en beklenilmedik yerde
ve her şeye rağmen
şehrin içine kadar giren
ve sonra derhal toprağın sonsuzluğu...
«— Süleyman,» —dedi mahkûm Halil,—
«şehirle bozkırın kavgasına bak.»
«— Görüyorum,
henüz ayakta olsa da
bozkır yeniliyor.»
Durdu tesviyeci mahkûm Fuat,
okşadı ince bıyıklarını kelepçenin demiriyle,
bir tezgâha bakar gibi şehre baktı:
«— Ben beğendim Ankara şehrini kardaşlar,»
[—dedi,—
«aklım ermez ama yapı işine
belli ki ter dökmüş bizim işçi
[milleti
temiz iş çıkarmışlar...»
Bakıyordu gökyüzüne mahkûm Melahat:
Gökyüzü masmavi
geniş
rahat
Hop,
lâstik top.
Çocukluğu geldi, kızı geldi aklına.
Topunu havaya fırlat kızım,
havaya fırlat.
Topu yok kızımın
İstanbul'a mektup:
«Anne, lâstik bir top al benim kıza,
koskocaman, kıpkırmızı olsun,
benim gümüş küpeleri sat.»

Topunu havaya fırlat kızım,
havaya fırlat.
Nerde top oynayacak?
Gökyüzü gözükmez bizim sokakta.
Havada bulut,
sen bunu unut.
Havada yüzen tek bulutu gördü Melahat:
Bir çocuk gömleği gibi küçük
şirin
ve bembeyazdı,
ve uçsuz bucaksız mavilikte gidiyordu gülümseyerek.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap II/VIII)

ODALAR, JANDARMA NEZARETLERİ, HAPİSHANELER...

.....

Bir köşeyi dönünce göründü Vilâyet jandarma Mer-
[kezi.
İki katlı beton bir yapıydı bu.
Muzaffer olmuştu yine tahta evlerin ortasında:
ikinci elden Ankaralı müteahhitle
Macar kalfaların kübik üslûbu.

Mahkûmlarla jandarmalar girdiler.

Melahat erler koğuşunun önünde sofada kaldı,
kelepçeler söküldü
nezarete kapatıldı ötekiler
bodruma
bavullarıyla beraber.
Çimento çıplak ve aydınlık.
Bavulların üstüne oturdular.
Süleyman:
«— Yorulmuşum be,» —dedi.
Dayadı başını duvara.
Ve kalın sesinde bir parça alay
ve bir hayli hasret,
başladı sevgili şarkısını mırıldanmaya:
«Hayatı gel içelim
gel içelim puseden kadehlerle.»
Büyük bir ciddiyetle gazete okuyor Fuat.
Ve Halil
hatırladığını farketmeden hatırlamaktadır:

Polis müdürlüklerinde odalar,
jandarma nezaretleri,
hapisaneler,
herbiri kopmuş bir yürek gibi vurup
akıllı kederinde
geçiyorlar kilometre taşları gibi durup
yolunun kenarında.
Hudut boyundaydı ilki jandarma nezaretinin,
bir âsi denize ve mısır tarlalarına yakın,
bodrumundaydı hükümet konağının:
ıslak gemi enkazıyla dolu
penceresiz
simsiyah
derinde.
Ne kadar güçlükle Halil ceplerine bakabildiydi.
nasıl uzun tereddütlerle tutuştuydu alev:
bir kibrit yakabildiydi.
Hava bir öldürülmüşün cesedi gibi çıplak ve alildi
duruyordu aydınlanmadan
yerli yerinde.
Bağırdı, tekmeledi kapıyı Halil
ve çavuş bir mum getirip koyduydu
Dışarda, güneşin altında saat sabahın dokuzuydu
Halil bir insan kokusu duyduydu da,
yürüdüydü insana doğru, mumu elinde.
İnsan
gözlerinin arkasında:
kapanık.

İnsan: siyah, uzak bir bıyık,
bir unutulmuş evde, bir pencere gibi
camsız
karanlık
ve ayaktaydı parçalanmış bir omurganın üzerinde,
Korkuluyormuş gibi akıntıya kapılacağından
insanı bir çıpaya zincirlemişlerdi bacağından.
Halil'in selâmını almadı insan
kaldı yine öyle hep bir başına
kendi gözlerinde.
Deli,
karasevda,
melankoli.
Üç gün üç gece deliyle başbaşa bıraktılar Halil'i.
Deli zincire bağlı,
Halil birbiri peşinden yaktığı mumlarla.
Sonra çıkarıldılar
atıldılar bir gemide ambara.
Yedi gün yedi gece yolculuk.
Ve İstanbul'da geçerlerken köprüden
(Halil deliyle aynı zincire bağlı
ve süngüler iki yanda)
peşlerine takıldı çoluk çocuk.
İlkönce tuhaf bir utanma duydu Halil
sonra büyük bir rahatlık.
Ve bu rahatlığı bir daha kaybetmedi artık.
Evinin her basılışında
aynı rahatlıkla açtı kapıyı.
Ve müdüriyette her kalkışında sopanın altından
(yanaklarında parçalanmış gözlüğü
ve tabanlarında ayıpladığı sızı)

yüreğinde fakat
hiçbir şey söylememiş
hiç kimseyi ele vermemiş olma-
[nın rahatlığı,
aynı rahatlık...
Ve galiba üçüncü girişinde İstanbul Cezaevi'ne
aynı rahatlıkla yattı açlık grevine
arkadaşlarla beraber,
ve tayınları yastık yaptılar
ayaklarında pranga
ve ıslak çimentoya uzandılar yarı çıplak.
Ve şarkta
akrepleri, toprak koğuşları, karpuzlarıyla ünlü ha-
[pisanede.
Halil'in üstüne uşaklarını saldırdı Kürt beyleri
ve beline inen bir odunla devrilmeden önce Halil
aynı rahatlıkla yardı üçünün kafasını.
Ve Ankara'da münferitte
—kitapsız, kalemsiz, ve insansız—
gündüzleri bir avuç leblebiyi yere atıp sayarak
ve geceleri pencereden şehrin ışıklarını
aynı rahatlıkla tek mi çift mi oynadı
Anlamak:
en büyük rahatlık.
Karşı konulmaz zoru sosyal zaruretlerin

ve kavga:
akıl,
yürek,
yumruk,
alabildiğine nefret,
kin.
alabildiğine merhamet,
sevgi,
ve daha âdil bir dünya,
daha güzel bir memleket için...
Fuat kapattı gazeteyi hışımla:
«— Vatan sevgisinden bahsediyor Nuri Cemil,»
[—dedi,—
«sıkılıp utanmadan
vatan sevgisinden bahsediyor!»
Keyifle konuştu Süleyman:
«— Hele şükür, senin de kızdığını gördüm be.
Ne sandın idi ya?
Bahseder.
Bir yandan vatanı satıp
bir yandan böyle bahsettiler.
Vatan sevgisi mi bu hergelelerde?
Hangi vatan sevgisi?
Sandalya, depo, fabrika, çiftlik, apartman sevgisi.
Mülkünü, sermayesini al
sandalyasını çek altından,
heriflerde düşman toprağı olur vatan.
Bütün tarih boyunca bu böyle.
Fransız inkılâbında
düşman ordulara rehber oldu asılzadeleri
Fransa'yı ezmek
krallığı kurtarmak için...
Ve bizde

Hânedanı Âli Osman
ve etrafındakiler
Londra bankaları ve Venizelos'la beraber
yürüdüler fethetmeye Türk milletinden
[Anadolu'yu.
Ve hattâ
laf aramızda
millî Çin lideri Çan Kay-Şek
Amerikan parası ve Japon silahlarıyla...»
Süleyman'ın sözünü kesti Fuat:
«— İnsanlığın Hali romanında Malro'nun
lokomotif ocaklarında bir yakılışı vardır işçi
[Çinlilerin...»
Devam etti Süleyman:
«— İberik yarımadasının 'en büyük vatanseveri'
[Franko
saldırdı Faslı Arapları ve Alaman uçaklarını
halkçı İspanyol vatanının üzerine
Ve işte Verdun kahramanı Mareşal Peten,
Fıransa'yı düşmana teslim eden...
Vatan sevgisi mi bu hergelelerde?
Hangi vatan sevgisi?»
Halil güldü.
«— Yine coştun, Süleyman...»
«— Coştum ya,
elbette coşarım.»
Fuat takıldı:
«— Şimdi bu coşkunlukla bir satranç partisine var
[mısın?»
«— Ona da varım.
Ama siz Halil'le oynayın önce
yeneni ben yeneyim.»

Halil çıkardı bavuldan satranç takımını,
tahtasını kendileri boyamışlar,
taşlarını kendileri oymuştular...

Oyun ilkönce sükûnetle başladı.
Şart koşmuştu Halil:
«Sürülen taş geri alınmayacak.»
Altıncı hamlede Fuat bu şartı bozdu.
Halil kızdı.
Devam etti oyun.
Süleyman birlik oldu Fuat'la
Halil'i kızdırdı büsbütün.
Devam etti oyun.
İkide bir Fuat'a akıl öğretiyordu Süleyman.
Fuat kızdı bu sefer:
«— Sen karışma şaşırıyorum.»
Devam etti oyun.
Fuat'ın şahı bir başına kaldı tahtada.
«— Şimdi beni on hamlede mat edersen edersin, Halil,
edemedin mi pata.»
«— On hamlede değil, on beş.»
Süleyman atıldı:
«— Hayır, on iki...»
Üçü de bilmiyordu kaç hamlenin gerektiğini.
Bağırıp çağırıyorlar
kibirli bir inatla gürültü ediyorlardı.
Dışardan kapıya vuruldu:
«— Ne oluyor be?
Dövüşüyonuz mu?»
Sustular.
Gülerek baktılar birbirlerinin yüzüne.

Süleyman cevap verdi:
«— Dövüşmüyoruz, meraklanma onbaşım,
konuşuyoruz.»
«— Dövüşmeyin, dövüşmeyin.
Adam gibi konuşsanıza...»

Kapıdaki gitti
ve oyun patayla bitti.

Çıkardı gözlüklerini Halil,
çıplak iki çocuk gibi kaldı gözleri:
tertemizdiler
bir parça kederle gülümsüyor
ve üşüyordular.
Yumdu gözlerini Halil.
Kırmızı, yeşil halkalar döndü kapakların karanlığında
ve sonra durgunluk simsiyah geldi.
Açtı derhal gözlerini Halil,
gözlüklerini telâşla taktı.
Gözler kavanozda iki balık gibi ürkmüştüler.
Baktı:
gitgide daha sıcak, gitgide daha net,
tekrar ışıkla ve renkle geldi eşyada ve insanlarda
[hareket.
Sordu Süleyman:
«— Nen var, Halil?»
«— Bir şeyim yok
Karanlık meselesi.»
«— Anlamadım.»
«— Karanlık kötü şey, Süleyman,
yalnız karanlığı görmek
karanlıktan başka bir şey görmemek kötü.»

Süleyman güldü:
«— Kör olmak desene şuna.
Bence de sakatlığın en müthişi bu.»
Fuat karıştı söze:
«— Kolsuz, ayaksız kalmak, kör olmaktan iyidir.»
Halil birdenbire bir şey hatırlamış gibi Fuat'a sordu:
«— Kavgan gözlerini istese vermez misin?»
«— Hiç düşünmemiştim.
Mutlak icabederse ama onu da veririz.
Bunu şimdi niye sordun?»
Süleyman kuşkuyla baktı Halil'e:
«— Yine gözlerin mi yoruldu?»
«— Hayır.
Fuat'a döndü Halil
Senden iki yaş gençtim, Fuat, bu işe girdiğim zaman
En olmaz şeyi düşünen,
en ağır fedakârlığa hazır,
dehşetli merhametli,
müthiş merhametsiz,
ve lirizme düşman
ve bir hayli romantik,
kusurları ve meziyetleriyle velhasıl
delikanlı bir münevverdik.
Sen anlamazsın,
şükür ki amelesin,
Süleyman anlar.
Halkın kokusunu ilk aldığı
kitleye ilk geldiği zaman
bir tuhaf tezattadır münevver delikanlılar:
bir yandan topyekûn inkâr eder fert olarak
[kendini,

yine de kendi kendiyle uğraşır öbür yandan.
Ben de kendi kendime sorardım;
— Herşeyini vermeye hazır mısın, Halil?
— Evet.
— Gözlerini?
— Evet.
Kör olduktan sonra da söylerim, yazarlar,
kör olduktan sonra da dövüşmek [kaabil..»
Fuat güldü:
«— Doğru düşünürmüşsün,» —dedi,—
«ama bu durup dururken şeytanın bile gelmez [aklına.»
«— Münevverin aklına gelir.»
Fuat sordu:
«— O zaman da gözlüklü müydün?»
Halil düşündü:
«— Yani yine gözlerin hasta mıydı, diyeceksin.
Gözlüklü değildim.
Fakat belki hastalık başlamıştı.
Bilmiyorum, Fuat...
Hâlâ bilmiyorum ya hastalığın adını.
Hâlâ teşhis koyamadılar.
Fakat mesele bunda değil...»
Kapının demiri çekildi dışardan.
Hep o yana baktılar.
İki jandarmayla Melahat açılan kapıdan göründü.
«— Çocuklar, biz gidiyoruz.»
Ankara Hapishanesi'nde kalacaktı Melahat,

zaten ötekiler de ayrılacaklardı birazdan:
Süleyman doğuya, Fuat kuzey taraflarına,
Halil bir bozkır hapishanesine gidecekti.

«— Biraz dur, abla.»
İpekli, kırmızı bir mendil verdi Fuat:
«— Gözünün yaşını silersin aklına geldikçe kocan.
Zaten bu onun yadigârıdır.
Sen sakla, daha iyi...»
Halil sordu:
«— On beş liran var değil mi?
Şu beşi de al, yirmi olsun.
Her hafta mektup yaz, kuzum.
Oldukça rahattır Ankara Hapishanesi.
Yerleş, kızını da getirirsin yanına...»

El sıkıştılar,
Melahat'ın gözleri yaşardı biraz.
Melahat güldü.
Melahat kayboldu.
Kapandı kapı.
Ve dışardan demiri tekrar sürüldü...

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap II/VIII)

HALİL'İN ODASI

.....

Başgardiyanın odasını vermişlerdi Halil'e.
Tek başına.
Masası ve karyolası vardı.
Odası tekmil duvarlar ve kitaplardı.
Ve fotoğrafları, Ayşe'nin, Fuat'ın ve Süleyman'ın.
Kapının üzerinde iki harita:
Şimalî Afrika ve Şark cephesi.
Burada bazan kendine kızacak ve utanacak kadar
[rahattı Halil.
Şimdilik galiba tekrarlanmayacak:
açlık grevleri
ve şarkta Kürt beylerinin uşaklarından
[yenen dayak.

Dizine vurup piposunu, külünü döktü Halil,
baktı kapıdan yana.
Şirin bir utangaçlıkla aralandı kapı,
gıcırdadı rezeler
ve yuvarlak başı önde
ürkek bir tosun gibi içeri girdi «peder».

Mapusane asıl ismini çoktan unutmuştu Peder'in
belki kendisi de unutmuştu asıl ismini.
Çocuklar koğuşunda sübyan babalığı yapmıştı
ve «pederlik» kalımıydı o günlerin.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap III/I-I)

.....

1941'de Ahmet
görüşmeci geldi hapis dedesine,
anasının kucağında.
Kanunun heybetini ne bilsin bebek!
Ahmet bakıyordu mapusaneye
pembecik ağzında iki ön dişiyle gülümseyerek.
Tahta parmaklık ve tel kafesti görüşme yeri,
ayıracaktı mapuslarla görüşmecileri,
fakat onlar karmakarışıktılar çok şükür.
Dedesi aldı Ahmet'i kucağına
ve kovdu biraz fazla sokulan Peder'i.
Aynı toprakta, aynı işin insanları,
hep birbirine benziyordu köylü görüşmeciler.
Yalnız ayrıydı gelinleri Şakir Ağanın:
kalın
uzun
güzel
besili kısrak gibi iki genç kadın.
Peştemalları kızıl
kıpkırmızıydı üç etek entarileri.
Feslerinde altınlar
ve alevli al şalvarlarıyla
güneşten inmiş gibiydiler bu fakir bayram
[yerine.

Arı kovanı gibi uğulduyordu tel kafes,
havada parça parça cümleler ekleniyor birbirine:

«— Ne düşünüyorsun?
Düşünmek geçti
Ne kadar düşünsen oldu bir sefer.»

«— Hastalığı, ölümü, misafiri bildirir,
saattir saati olmayan insana örümcekler.»
«— Hemen torbaya sarılırsın,
öpsene ananın elini.»
«— Dört gün evvel de geldi, boşver canım.»
«— Ah oğul,
analar meler, oğullar melemez...»

«— Para getirdin mi para?»

«— Şakir Ağa on kilo un vermiş büyük memuranlara.»

«— Benim babam harp içinde yaşamış
gitmiş ta kırlangıçların memleketine kadar.»

«— Kadınlarda dokuz nefis
bir akıl var.»

«— Harbe gireceğiz.
Kitap kavliyle gireceğiz.
Kurandan okudu hocalar,
ebcet hesabıyla.
Rumanya'yı, Bulgar'ı vurup
Tuna ağzına ineceğiz.
Bulgar'ın topları bizden yana çevrilmiş,
bizimkiler Bulgar'dan yana.»

«— Bulgur getirdim senin gardiyana.»

«— İnsanoğlu hey,
doğması, büyümesi,
nerelerde gezintisi,
bir de kalışı nerelerde?»

«— Cezamı okudu reis,
bağırdım 'Yaşasın Cumhuriyet' diye.»
«— Az mı kestiler cezayı?»
«— Az değil, çok.
Lâkin öyle sırma giymiş, sıralanmış kürsüde reisler
hoşuma gitti,
keyiflendim, bağırdım.»

«— İnsanoğlu güle benzer.»

Pencereyi açtı Halil.
Bozkır'dan ansızın gelen rüzgâr
geçip gitmişti ansızın.
Tam karşıda
marangoz Şükrü'nün karısı Zeynep duruyordu.
Ufacık kızını tutmuş elinden.
Bir yoğurt bakracı öbür elinde.
Ayakları çıplak,
yüzü ağır ve mübarek.
Dört yıl önce aldılar kocasını,
peşinden indi şehre.

Şükrü hapis,
Zeynep çapacı bahçelerde.
Ve her gün dört senedir:
yağmur, çamur,
rüzgâr, sıcak
kar kıyamet
geliyor demir kapıya aynı saatta.
Ve daha on bir sene her gün gelecek.
Ve yine hep böyle gözlerini kaldırmadan bakacak
[erkeğine,
hiçbir şey beklemeyen bir anne gibi fısıltılarla
[konuşacak
ve bakracı usulcacık bırakıp gidecektir.

Halil güneşe baktı:
Orda
yükseklerde, uzaklarda,
berrak ve kırmızı
ve Zeynep'in çamurlu, çıplak ayaklarından büyük
[değil
yüreksiz ve ufacıktı.
Her şeye rağmen insan olmanın saadetiyle
ve saygıyla güldü Halil
Şükrü'ye haber vermek için koştu içeri...

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap III/1-II)

HAPİSANE AVLUSUNDA DÜKKÂNLAR

.....

On iki dükkân vardı hapisane avlusunda
taş duvarın dibinde.
kaybedilmiş sandıklar gibi çaresiz
ve küçülmüş.
Ve yeryüzündeki bütün küçük dükkânlar gibi
birbirlerine dehşetli benzedikleri
ve yanyana durdukları halde
herbiri kendi kederiyle yapayalnız.
bir başınaydı dibinde taş duvarın.
Evkafındılar.
Açık arttırmayla kiralanıyordular mapuslara.
Birincisinde bağdaş kurmuş terziler.
Enselerinden kesik gibi başları göğüslerinde.
Terziler,
müdür beyin gömleği ütülenmeli
Terziler,
makasınız leyleğe benzer,
sap sap tire sarkar ağzınızdan terziler.
Gülmek iyidir, terziler, neden gülmemeli?
Gülmek yardım eder.
Terziler,
Sinirli ince bacaklarıyla durmadan düşer, kalkar
[koşar terzilerin eli,
bir kaybolur, bir çıkar külot pantolonun teyeli.
Bağdaş kurmuş terziler.
Terziler.
Terzilerin makinası Singer
1897 modeli.

■

Kalaycı Şaban Ustanındı ikinci dükkân.
Zaçyağı, tuzruhu, kum ve bakır,
ve kıpkırmızı ıslak ayaklar:
kalaycı yalağında çalkalanıp kıvranıyordu çocuk
[çırak
daracık omuzları sağa, incecik beli sola
ve çıplak bacakları bitişik.
Dipte ağır bir hayvan ciğeri gibi körük,
toprağın içinden bakan ateş,
tepside kalay, pamuk, nişadır
ve pöstekisinde
kıvranışlara ve pırıltılara hâkim
Şahmeran gibi oturan Şaban Usta.

Üçüncü dükkân iki yıldır boş, kapalı.
Atmıyor
soğumuş
ölü bir yürek kapısında kilit.

Bitişikte katırcı kunduralarıyla yemenilerin dibindeki
[dünya:
eskici Raif Ağa
dişsiz
şaşı
sağır.
ve müdürün kasasında 150 sarı altın.

Aynacı Asrî Yusuf'undu beşinci dükkân.
Yaldızlı markaların
resimliklerin
ve yağlıboya kırmızı güllerin arasından
[bakan aynaları

Çıplak kadınlar duvarlarda
ve taş basma bir mareşal.
Aynacı Asrî Yusuf'da dalgalı kumral saçlar yandan [taralı,
süzme bal aydınlığında gözler
kartal gagası burun
ve kırpık, cesur bir bıyık.
Asrî Yusuf en şık adamıydı mapusanenin,
sarı iskarpinleri boyasız görülmemiştir.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap III/I-III)

.....

Fırlattı gazeteyi İhsan
Sustular bir müddet
Asrî Yusuf'un gözü ilişti aynalardan birine:
kıravatlı, kumral bir yiğit kendisine bakıyor.
Her nedense birdenbire şapkasını giydi yiğit
gülümsedi.

Asrî Yusuf:
«— Öf be!» —dedi,—
«ne de olsa epeyce yürümüşüz...»
Çıkardı şapkasını.
«Hay anasını, ne zamanlarmış» diye düşündü.
«dünyaya biraz geç gelmişiz, şükür!»
Bir kumarbaz sevinci duydu:
dubara atmak da mümkünken
atmamış olmanın sevinci.

Çopur İhsan bey'le Bakkal Sefer gittiler.

Gazeteyi aldı yerden,
düzeltip katladı, derlitopluluk severliliğiyle,
ve masaya bırakıyordu ki
orda üzerinde masanın
Hazreti Ali'nin devesiyle karşılaştı Asrî Yusuf.
Bir kambur deveydi bu,
bir tabut taşıyordu.

Bir agelli Arap,
yüzünde nikap,
yediyordu deveyi
Deveyi yeden,
tabutta yatan,
Hazret-i Ali.

Bir yol yeşil,
bir yol al,
tabutun üstünde şal.
Tabutta boydan boya
tabuttan büyük
Zülfikar, ağzı çatal.

Gökte bir melek,
solda bir geyik,
sağda bir arslan,
ağlıyor Hüseyin,
ağlıyor Hasan
Ve ince bir camın üzerinde
gidiyor Hazret-i Ali'nin devesi
lokum aynaların arasından.

Sürümü çoktu bu levhaların,
en uzak köylerden bile siparişler geliyor.
Model: eski örnek,
bir tek fazlalık,
gökteki melek.
Onu Çopur İhsan beyle beraber
Ermenice bir dua kitabından
[çizmiştiler.

Asrî Yusuf bıraktı gazeteyi devenin üzerine,
ve tuhaf bir sıkıntı duydu birdenbire.
Hazırladı mangalı ayna dökmek için:
camlar tertemiz, pırıl pırıl,
lavanta şişelerinde ilâçlar:
nitrat darjan, amonyak, sel dö senyat, mai mukattar,
ve Asrî'nin yüreğinde artan sıkıntı...

Vazgeçti ayna dökmekten,
çıktı kapının önüne:
karşıda dinleniyordu kalaycı Şaban Ustanın çırağı,
sırtını duvara dayamış.
Bir bozkır köyü gibi perişan ve kimsesiz.
Gayet iyi bilirdi Asrî
kıraç toprakta batan bu köyleri.

Marangoz Şükrü'nün dükkânından çıktı Halil.
Yusuf sordu:
«— Yine Şükrü'ye komodin örneği mi çizdin, hocam?»
«— Hayır,
karısı gelmiş, haber verdim.»
«— Benim de bir işim var seninle, hocam.»
«— Aklımda, Yusuf,
Hazret-i Ali'nin devesini asrîleştireceğiz.»
«— O değil hocam,
hem bu rezillikleri ben satmayacağım artık.
Benim işim,
bir şey soracaktım sana.
Hani,
bilimiyon,
yürüdük mü diyecektim.

asrîleştik mi
Abdülhamit'ten yana?»
Halil şaşmadı Yusuf'un sorgusuna:
«— Elbette yürüdük,» —dedi,—
«daha da yürüyeceğiz.
Bir merdiven çıkıyoruz, diye düşün,
basamaklar, son basamak,
kapı
kapı açılacak,
—kendiliğinden değil,
biz açacağız elbette—
gireceğiz eve:
rahat, sıcak.»
«— Yaşa be hocam!
Bilimiyon,
insanın içini açar seninle konuşmak.
Bir çayımı iç.
Ben de aynaları dökerim kömür geçmeden.»

Asrî Yusuf döktü aynalarını,
Halil papatya örnekleri çizdi aynalara işlemek için.
Papatyalar,
sarı sarı,
iri iri,
karısının,
Ayşe'nin gözbebekleri...

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap III/I-III)

KOĞUŞTA MEKTUP YAZMAK

.....

Karısı Ayşe'ye mektup yazıyordu Halil,
hapisanede, üst katta,
pencereden geceye bakarak:
«Sevgilim
bu ne rezillik,
derya ufuklarından kopup
gelirken üstüme köpürerek,
baş ve yürek
bir ulu rüzgâr içinde iken,
oturup tahta iskemleye yan gelerek.
istirahatta beden...
Bu bahsi bırak...
Sevgilim,
saçlarının içinde elim,
şarkısı avucumda.
Sen altı yüz kilometre benden uzak
ve başucumda
Bu da ayrı bir bahis.
Biz bu 41 senesinde
ikimizden konuşacak değiliz,
henüz o kadar cesur değilim...

Sevgilim,
maskelenmiş masmavi yanıyor bak
elektrik lambası
beyaz evin önünde
yolun kenarında.

Ay ışığında yol aydınlık.
Şubenin bahçesinde cephanelik,
ve ağaçlar:
dut, akasya, erik.
Bir de kameriye olacak.
göremiyorum.

Ağustosun biri
Geceler kısalmadı daha.
Jandarma düdükleri.
Yol tekü tenha.

Gökyüzünün yarısında bulutlar dolaşıyor.

Böyle hışımla gelen
Zonguldak tirenidir.
Mehtaba rağmen,
Gökyüzünün öteki yarısında
dağlara yakın
yıldızlar görüyorum.

Demir köprüden geçti tiren,
kavakların arkasından.

Şehir iki büklüm:
eskisi kalenin dibinde,
zifiri karanlık.

Kızlı kahve tutulmadı bu yaz.
Mehtapta
simsiyah camlarında pırıltılar.

Yeni şehir istasyona yakın
Ağaçların arasında mavi mavi ışıkları.
Bir kadın sesi duydum.
Çocuk çığlıkları.
Sızladı burnumun direği,
kızımı dehşetli özlemiştim.

İki erkek hayaleti
yan yana
ağır ağır
geçti.
Memurdular, sanırım;
çok vakurdular ve çok yorgun.
Her halde konuşmuyorlardı.

Beyaz evin alt katından ışık sızıyor,
her halde yemekteler.

Kalktı tiren:
acı acı öttürüyor düdüğünü,
kulak çınlaması gibi.
Kulakların çınlasın, karıcığım.

Eskici Raif Ağanın sesi geliyor
arkamda,
beşinci koğuşun açık kapısından:
«— Benim babama zulüm,
ve bana zulüm ettiler.
Yer nizası,
dükkân nizası,
emlâk nizası...»

Kendi kendine konuşuyor Raif Ağa,
sağır, şaşı ve dişsiz
«— Dükkânı aldım, emlâki metrûkeden.
Manifaturacı İsmail zulüm etti bize.
Kolağası karısıydı rahmetli ablam.
Ah dedi, bana,
çok felâketler gelecek senin başına, dedi bana.»

Raif Ağa sustu.
Radyo başladı.
Halkevinden verdiler hoparlöre.
Cephanelik
karanlık.
Halbuki tıklım tıklım insan dolu içi.

Eskici Raif Ağa konuşuyor yine:
«— Zulüm ettiler, zulüm ettiler,
ailemin kardeşleri zulüm ettiler bana.
Çekerlermiş esmayı gece gündüz
benim evden yana.
Kırda bana bir su içirdiler.
Benim karı ilâç katmış yemeğe:
kalkamaz oldum,
gidemez oldum,
konuşamaz oldum,
çıkamaz oldum çarşıya.
«— Zulüm ettiler bana, zulüm ettiler, zulüm ettiler.»

Kopan bir ip gibi birdenbire kesildi Raif Ağanın sesi.

Bir adam geçti yoldan.
Cigara içiyor.

Yine Raif Ağanın sesi:
«— Kardeşimin karısı bana bu hakareti yapan.
Herkes onlarla birlik:
karakol kumandanı filân.
Kardeşimin karısı bana bu hakareti yapan.
Bir muska yazdı bana.
Ben bu hale giriftar oldum.
Evimi köyümü karı tayfası taşladılar.
Temelin altında param var,
aldım parayı.
Kardeşimin karısı muska tutuyor bana doğru,
gözümle gördüm.
Mustantığa vardım,
almadı ifademi.
Baktım ki deli edecekler benî âdemi,
koydum benim karıyı cinayete.
Kan tuttu beni, kan tuttu beni, kan.
Yer nizası, emlâk nizası, dükkân nizası.
Yer yarıldı, yandı emlâk, yıkıldı dükkân.
Zulüm ettiler, zulüm ettiler bana, zulüm ettiler..»

Eskici Raif Ağa artık temelli sustu,
biliyorum:
apansız uyumuştur.
Şüphe düştü içime:
Raif Ağa bu gece ölecek sanıyorum.

Valinin otomobili geçti yoldan.
Güzeldir vali beyin kızları.
Bu gece Halkevinde büyüğünün
düğünü var...»

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap III/I-V)

.....

Hapisanede, üst katta,
pencerenin önünde,
Karısı Ayşe'ye mektup yazan Halil
yarıda bırakmıştı yazısını,
ve karısından daha bu sabah gelen mektubu
[okuyordu
— belki beşinci defa olarak—
ve bahtiyardı bir akarsu ferahlığıyla.
Ayşe mektubunda diyordu ki:
«Pencerenin önünde, minderde yatıyorum,
dizimde battaniye,
hafif bir sıcaklık içindeyim.
Kırlar,
fevkalâde kırlar,
ve Çamlıca Tepesi görünüyor.
Hava çok sakin.
Dehşetli aksi seda yapıyor sesler.
Hemen bizim bahçeye bitişik bir tarlayı sürüyorlar.
İki öküz,
bir adam önden çekiyor,
bir adam arkadan idare ediyor sapanı.
Toprak kabarıyor.
Hayat dolu toprağın üstünde insan eli.
Hayretler içinde bakıyorum.
Ne muazzam,
ne güç iş,
nasıl bu kadar kolay,
bu kadar basit yapıyorlar.

Sabahtan beri koca bir toprak parçasını dirilttiler.
Ne ekecekler bakalım.
Yazarım sana.
Artık akşam oluyor.
Kargalar mektepten dönüyor.
Çocukluğumda öyle derlerdi.
Kızınız Leylâ da öyle diyor.
İyice karardı ortalık.
Lambayı yaktım.
Baktım aynaya.
Kocası mahkûm bir kadın her zaman aynaya bakar
hem de sık sık.
Her kadından çok duyar bu ihtiyacı,
korkar ihtiyarlamaktan.
Sevdiği adam çıktığı zaman da onu beğensin ister,
ama otuz sene sonra da olsa,
ne çıkar?
Aynadaki kadın henüz ihtiyar değil,
saçları kırmızı
ve gözleri
bazan yeşil
bazan bal rengi.»

Ayşe'nin mektubunu kapattı Halil,
koydu cebine.
Ve yarıda kalan cevabına başladı:
«Bir tanem,
elbette saçlarınız kırmızıdır,
gözleriniz
bazan yeşil
bazan bal rengi.

Bunu görebildiniz demek!
Bunu herkes görebilirdi.
Fakat onların böyle olduğunu
ilk önce ben gördüm
çünkü ben yazdım ilk önce

Ve bu dünyada
benden evvel söylenmemiş sözüm
bundan ibarettir.
Biliyorsunuz
verdim ömrümü
en güzel
en olacak
en olması lâzım şey için.
Fakat çoktur,
— sayılamayacak kadar —
aynı işi benden evvel
— belki de benimkinden büyük bir inatla —
yapanlar.
Elbette saçlarınız kırmızıdır.
gözleriniz
bazan yeşil
bazan bal rengi.
Ve bir şey daha var ki farkında değilsiniz belki,
elleriniz hârikulâdedir.

Biliyorsunuz:
insanlar sınıf damgalarını
taşırlar avuçlarının içinde.
Bu hususta hakikatler,
meselâ insan elinin sosyal inkişaftaki rolüne dair,
benden evvel keşfedilmiştir.
Fakat ellerinizin güzelliğini
ben gördüm
çünkü ben yazdım ilk önce.
Elbette saçlarınız kırmızıdır,
gözleriniz
bazan yeşil
bazan bal rengi.
Ve elleriniz,
bunu da öğrenmiş olun,
hârikulâde.

Bir tanem
hani biz bu 41 senesinde
ikimizden bahsedecek değildik.
Dünya var
memleketimiz var
açlık, ölüm
hasret,
ümit ve zafer,
dünya ve memleketimizle beraber
ve onların içinde
şu anda ayrılığımız ve aşkımızla ikimiz de
[varız.
Bir tanem,
önce sesleri geldi kağnıların
sonra kendileri.
Ard arda üç taneydiler.
Bir tanesi üzüm yüklü.
Kayboldular.
Yolda bir hayli zaman,
sesleri kaldı.
Tiren işçileri geçiyor.
Yalnız onlar konuşurlar böyle bağıra bağıra.
Yol aydınlık.
Radyo şarkı söylüyor:
«Ne gelen var, ne haber,
gün uzun,
yollar uzak...»
Neden?
Halbuki ben,
halbuki biz,
haber her halde
ve çok yakında gelecek
biliyoruz...»

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap III/I-V)

BETHOVEN HASAN, KÖYLÜ RESSAM ALİ VE GÖZLER...

.....

Ve temiz bir kırmızının üstünde bahar renkleriyle
vekarlı ve aydınlık, bitti senfoni.
Bethoven Hasan
çekti parmaklarını kıvırcık siyah saçlarından,
doğruldu, sordu:
«— Hocam, bu ne güzel şey,
Bethoven'in mi?»
Radyoyu saygıyla kapattı Halil:
«— Hayır.»
Sordu köylü ressam Ali:
«— Müttefikler kazansın istiyorsun değil mi hocam?»
«— Evet,
ya sen?»
«— Ben de.»
«— Neden?»
«— Sen öyle istiyorsun diye.»
«— Öyle şey olur mu?»
«— Neden olmasın hocam?
Sen iyi adamsın,
İyi adam kötü şey ister mi?»
Halil güldü,
sonra azarlar gibi konuştu:
«— İyi adam, kötü adam,
şimdi bunları bırak.
Memleketini seversin değil mi Ali?
Köyünü değil,
köyün de dahil
Anadolu'yu, Rumeli'yi?»
«— Elbette,
memleket sevilmez mi, sevilir hocam...»

«— Öyleyse dinle:
Memleketini seven adam,
ama yalnız bizim burda değil, her yerde,
Asya'da, Avrupa'da, Amerika'da, Afrika'da,
ama sahiden seven,
şöyle candan, yürekten,
halkın sevdiği gibi memleketini seven insan,
Türk olsun, Bulgar olsun, Fransız, nebileyim,
[Sumatralı,
hattâ Alaman,
onların kazanmasını ister.»
Halil sustu.
Bekledi ve konuştu:
«— Peki, sorsana, neden?»
«— Niye sorayım hocam?
Biliyorum:
Gazetede okudum:
Alaman'ın komutanlarını övüp durur,
hepsi asılzadeymiş ve cedbecet general çocuğu.
Bir de memleketleri var:
Şarkî Prusya.
Ötekilerininkini de yazmış,
sanki alay edecek,
hep köylü filânmışlar
Demek ister ki yenilecek onlar.
Ama yenilmeyecek.
Sen köylüyü bilirsin,
plancı kurnaz milletizdir,
dağ dayanmaz karşımızda, nerde Alaman...»
Güldü Bethoven Hasan:
«— Alaman'ı geç, sana model dayanmıyor.»

Köylü ressam Ali 25'inde vardı.
Ağanın oğlunu vurmuştu bir kız meselesinden.
Kâat gibi beyazdı yüzü.
Gözleri bir buzağının altın gözleriydi
ve dudakları kalın, kırmızı.

Ali diplomalıydı üç sınıflık köy okulundan.
Üç ay önce başlamıştı yağlıboya resme.
Halil'i bir gün resim yaparken gördü.
Uzun parmaklarını ilkönce çekinerek
sonra cesaretle tuvale sürdü.
Sonra sıcak soluğu ayrılmadı Halil'in ensesinden
[iki gün.
Sonra boya istedi Halil'den
ve bir tahtanın üstünde kendi resmini yaptı aynaya
[bakarak.
İnanılmaz şeydi eser.
Hemen İstanbul'dan resme dair kitap getirttiler.
Bir gecede ve hiçbir şey anlamadan okudu Ali.
Ve ertesi gün sordu Halil'e:
«— Hocam, akademi çalışmak ne demek oluyor?»
«— Akademi demek
yani çıplak insan resmi yapmak.
Bu da mutlak lâzım sana Ali, mutlak.»
Ali anladı
ve üç gün sonra zatürreeden revire yattı Bethoven
[Hasan.
Çünkü koğuşta çırılçıplak
yalnız edep yeri örtülü
oturtmuştu açık pencerenin önüne Ali.
Ve akademi çalışmıştı.
Bethoven'i ölümden zor kurtardılar.

İstanbul'lu ve mürettipti Bethoven Hasan.
Hapse on altı yaşında, yedi yıl önce girerken
üç büyük merakı vardı:
sinema, spor ve alafranga müzik.
Hapsine sebep ilk iki merakıdır:
bilmem nerdeki olimpiyadı gidip yerinde görmek
[istedi.
Parası yoktu.
Bilirim hangi filmdeki gangster gibi yaparım, dedi.

Yapamadı, yakalandı.
Ve tam on altı yaşında yedi buçuk sene yedi:
sporun vücudu geliştirebileceğini sanmadılar,
nüfus tezkeresine inanmadılar.
Üçüncü merakına borçludur Bethoven lâkabını.
Nota bilmiyor ve hiçbir saz çalmıyordu
senfoniler yapıyordu fakat.
Fikirlerini yazıp bir mürettip özeniyle alt alta dizerdi
[kâada
sonra ağzıyla seslendirirdi onları.
«— Yüreğim bir senfoni cennetidir
orkestram ağzım,» —derdi
Kaç kerre koğuşta köylü mahkûmlara konser verdi.
Ve alay etmediler,
çünkü hiç kimseye kötülüğü yoktu
ve kuvvetliydi yumruğu.

«— Hocam bir senfoni yapacağım:
Sizin anlattıklarınız,
Ali'nin karşılığı
ve benim düşündüklerim.
İsmi: Onlar yenilmeyecek.
Bakın, şöyle başlayacak.»
Ve başladı mırıldanmaya Bethoven Hasan.
Sonra birdenbire durdu.
Kara gözlerinde haksız yere dayak yemiş bir çocu-
[ğun kederi
ve affetmeyen hıncı vardı

Halil sordu:
«— Niye kestin Hasan?»
«— Hocam, hakkım yok benim böyle bir senfoni
[yapmaya:
ben bir hırsızım
bir gangıster.»
Halil tutup çekti kara saçlarını Hasan'ın:
«— Hayır, Hasan,
sen bir mürettip
ve namuslu bir bestekârsın.
Devam et güzel ve büyük işine oğlum.
Saat de bire geldi çocuklar,
artık yatalım.»

Bozkırda hava
bir buz kalıbı gibi donmuştu âdeta.
Demirinden tutmaya gelmez, eline yapışır ancak.
Ortalık öyle ayazdı ki tilkiler bakır sıçacak

Kararı kararıveriyor kömür kestane.
Sırtında pırıltıları
ve titriyor eğilmiş saç mangalın üstüne
hapisane.

Yaymıştı Halil doğu cephesi hartasını
odanın ortasına, betona.
Gazetelerden kesilip yapıştırılmış
ve ölçüsü ayrı her parçanın.
Baltık, Karadeniz'e dehşetli yakın.
Varşova burnu dibinde Kiyef'in.
Orel, Briyansk'tan alabildiğine uzak.
Ve Halil'in hartasında Moskova'ya varabilmek için
bazan bir arpa boyu, bazan bir dünya boyu yol
[aşılacak.
Halil göz resimleri çizmiş kıyılarına hartanın.
Gözlerin kimi önden, kimi yandan.
İnatla ve ısrarla bakan
bir gözün yarılmış kaşı
ve pınarından sızmakta kan.
Gözlerin kimisi çift, kimisi tek.
Tek gözlerin kimisi
bir denizaltı periskopu gibi sinsi.
Gözlerin bazıları alt alta, üst üste, karmakarışık.
Gözlerin bazıları alabildiğine açık:
okunuyor dehşet yazıları.
Ve kilitli ceviz kutular gibi bazıları:
içlerinde saklanan nedir?

Gözler var:
annedir.
Gözler var:
bebeklerinde yanan iki damla ışıkla
nefret ve kinden ibaret.
Gözler var:
muhabbet.
Gözler var:
buğdayları güneşli bir harman manzarası gibi ba-
[kıyorlar.
Ve sonra ikide bir
ve sonra yine o göz:
inat ve ısrarlı bakan
ve yarılmış kaşı
ve pınarından sızmakta kan.

Hartanın başına betona çömelmiş Halil
ve gözlüklerinin altında kendi gözleri:
ergeç aydınlığını kaybedecek olan.
Ve Halil seçemiyor:
damarların dumura uğrayış ağrısı mıdır
[gözlerindeki,
yoksa dünya dövüşürken
kolubağlı oturmanın acısı mıdır?
Şimdi donmuş göllerinde Finlandiya'nın.
şimdi Libya çöllerinde yahut,
yahut Yugoslav dağlarında
şimdi İstanbul'da, İzmir'de: cephede,
Paris'te Gabriel Peri'nin yanında olmak.

Ankara radyosu:
«— On güne kalmaz,» —dedi,
«Führer'in tankları Moskova'da geçit resmi
[yapabilir.»
Halil biliyor ki yapamazlar.

ve çömelip betona,
ve hasta gözlerine batan iğneler
ve Lüminal:
iki saat olsun uyuyabilmek için,
ve çömelip betona
çizmek Moskova dolaylarının son cephe durumunu.
Kurşun kalemle çizmek bunu
onların kanlarıyle çizdiklerini.

Ve Halil
ince uzun parmakları boğumlu esmer eliyle
ve dişlene dişlene tahtası tiftiklenmiş kurşun [kalemiyle
çiziyor Moskova dolaylarının son cephe durumunu.
Çizgi başladı Kalinin'den
ve meyillenip doğuya doğru biraz
bitti Efremof üzerinde.
Moskova'yla cephe yetmiş kilometreden az.
Yayan 12 saat,
uçakla 10 dakika,
ve hartanın üstünde bir buçuk santim.
Hartanın üstünde kar yok,
rüzgâr yok,
gece gündüz yok, ölen yaşayan yok
insan yok.

Harta kâat,
harta resim.
Hartanın üstünde cephe Moskova'ya bir buçuk san-
[tim.
Ve karın yağdığı toprağın üstünde yetmiş kilometre-
[den az.
Karın yağdığı toprağın üstünde fakat
dövüşüyor ölüme karşı pırıl pırıl hayat.
Ve düşman
inanılmayacak kadar uzak:
yepyeni bir insan boyu uzak Moskova'dan.
41 Kasım ayının on altısı.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap IV/II-I)

TANYA

.....

Tanya,
Bursa Cezaevi'nde karşımda resmin.
Bursa Cezaevi'nde.
Belki duymamışsındır bile Bursa'nın adını.
Bursa'm yeşil ve yumuşak bir memlekettir.
Bursa Cezaevi'nde karşımda resmin.
Sene 1941 değil artık
sene 1945.
Moskova kapılarında değil artık
Berlin kapılarında dövüşüyor seninkiler.

Tanya
senin memleketini sevdiğin kadar
ben de seviyorum memleketimi.

Seni astılar memleketini sevdiğin için,
ama ben yaşıyorum,
ama sen öldün.
Sen çoktan dünyada yoksun,
zaten ne kadar az kaldın orda:
on sekiz senecik.
Doyamadın güneşin sıcaklığına bile.

Tanya,
sen asılan partizan,
ben hapiste şair.

Resminin üstüne eğiliyor başım:
kaşların incecik,
gözlerin badem gibi,
ama renklerini fotoğraftan anlamam mümkün değil.
Fakat yazıldığına göre
koyu kestaneymişler.
Bu renkte gözler çok çıkar benim memleketimde de.

Tanya,
saçların ne kadar kısa kesilmiş,
oğlum Memet'inkilerden farkı yok.
Alnın ne kadar geniş,
ay ışığı gibi,
rahatlık ve rüya veriyor insanın içine.
Yüzün ince uzun,
kulakların büyücek biraz.
Henüz çocuk boynu boynun:
henüz hiçbir erkek kolu sarılmamış anlıyor insan.
Ve püsküllü bir şey sarkıyor yakandan:
süsünü sevsinler mini mini kadın.

Arkadaşları çağırdım bakıyorlar resmine:
— Tanya,
senin yaşında bir kızım var.
— Tanya,
kızkardeşim senin yaşında.
— Tanya,
senin yaşında sevdiğim kız.
Bizim memleket sıcaktır
bizde kızlar tez kadınlaşır.
— Tanya,
senin yaşında kızlarla okulda, fabrikada, tarlada
[arkadaşız.
— Tanya,
sen öldün,
ne kadar namuslu insanlar öldürüldü ve öldürül-
[mekte,
ama ben,
söylemesi ayıpmış gibi geliyor bana,
ama ben,
yedi yıldır kavgada hayatımı tehlikeye koyamadan
hapiste de olsa bal gibi yaşıyorum.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap IV/II-1)

.....

Halil'e ayın otuz birinde ulaştı mektup:
akşamüstü Bethoven Hasan getirdi odasına.

Mahzundu Halil:
Bu sabah üçüncü koğuşta gusülhanede
köylü bir mahpus astı kendini.
Yol parasından yatıyordu.
Onlara tayın çıkmaz.
Bu üçüncü yatışıydı vergi borcundan.
Meydancı haber verdi:
ölüyü indirdiler kuşağının ucundan.
Halil hatırlıyor:
kısa boylu sessiz bir adamdı.
«— Gelmedi bu sefer görüşmecisi filân,» —dediler,—
«kaç kere yemeğe buyur ettik yemedi,
kimseciklere ağzını açıp bir cıgara verin bile
[demedi,
acından öldü fakir...»
«— Acından değil be,» —dedi Asrî Yusuf,—
«Bilimiyon,
onurlu adamdı,
kahrından öldü...»

Mahzundu Halil,
Ayşe'nin yazısını görünce unuttu mahzunluğunu.
Bethoven Hasan bir parça alayla seyretti onu,
sordu sonra:
«— Mektup yengeden, değil mi?»
«— Evet, nerden bildin?»
«— Galiba üst üste iki defa okudunuz da, hocam.»
«— İki değil, üç.»
Bethoven Hasan nedense utandı bu karşılıktan
değiştirdi sözü:
«— Hocam bu gece yılbaşı,
ne yapacağız?»
«— Ben başgardiyana söyledim, Hasan,
zaten içerde kumar oynayacak kendisi de.
Biz toplanırız benim odada,
sen Onlar Yenilmeyecek senfonisini okursun
ben, bizim Celâl'in Kuvvayı Milliye Destanı'nı
Ressam Ali karikatürlerimizi yapar,
Asrî Yusuf'la İhsan bey kızdırırlar Bakkal Sefer'i
Zeybek oynar Aydınlı Ömer,
İlyas Kaptan lezginka...»
Bethoven Hasan kurnaz gülümsedi:
«— Ben bir kiloluk rakı soktum içeri, hocam,
onu da içer miyiz?»
«— Neden içmeyelim, içeriz...
Fakat o kadar parayı nasıl buldun?»
«— Parayla almadım, hocam,
İzmirli jandarma var ya,
hani şu tütün işçisiymiş,
o getirdi,
hocayla içersiniz, dedi.
Şişeyi Asrî Yusuf'un dükkânına sakladık.
Ali'nin de haberi var.
Yalnız, Bakkal Sefer duymasın,
idarenin ispiyonudur.»

Bethoven Hasan gitti.
Tuhaf bir helecana kapıldı Halil,
hattâ, her nedense, biraz da utanıyordu,
ömründe ilk defa rakı içecekti hapiste.
Çıkardı, hohladı, sildi gözlüklerini ve taktı tekrar.
Okudu Ayşe'nin mektubunu bir kerre daha.
Doymadı.
Eski mektupları aldı dosyadan.
Tarihsizdiler.
Halil numara koymuştu hepsine.
Ayşe'den son sekiz ayda gelen mektuplar.
Dizdi mektupları iskambil falı açar gibi üstüne
[masanın.
Sırayla alıp okudu.
Bu, Ayşe'ye doğru, geçmiş zamana doğru bir yolcu-
[luktu.

.....

Ayşe'nin mektuplarını katlayıp yerine koydu Halil.
Uzandı karyolaya sırtüstü.
Dört duvar taştan,
pencerede çırılçıplak demirler,
beton soğuk.
Senelerdir:
beton, taş, demir.
Artık yumuşak bir kumaş
tahtası bol sıcak bir oda
hattâ tenteneli bir yastık hasreti.
Gözlüklerinin altına çekildi Halil.
Dışarda akşam, dışarda şehrin üstüne kar yağıyor
[lapa lapa.

.....

(Memleketimden İnsan Manzaraları
Kitap V/I)

IŞÇİ KERİM
VE
BALCI REMZİ EFENDİ

.....

Hapishanede Halil marangozluğa dökmüştü işi:
oymalı, aynalı dikiş kutuları yapıyor,
ince, ceviz sıgara tabakaları,
tuzluklar, şekerlikler, kahvelikler.
Bunları görüşme günleri görüşme yerinde Peder'e
pazarda zimmetçi gardiyana sattırıyor.
Toptan siparişler de geliyor bazan.
Mahkûmlar Halil'e şaşıyorlar:
işe çabucak yattı elleri,
gözleri inadediyor yalnız,
her gün biraz daha bulanıklaşıyorlar...

Peder geldi marangozhaneye.
Tombul, çocuk kafası sevinçliydi:
«— Muhterem bubacığım,» —dedi,—
«görüşmecilerin var muhterem bubacığım,
odana aldım.»

Canım ciğerim
on dördüne basan işçi Kerim
ve Balcı Remzi Efendiydi gelenler.
Kerim karyolaya çıkmış, bağdaş kurmuş
ve sımsıkı koltuğunda defteri.

Balcı Remzi Efendi sepetini bırakmış yere,
iskemlede oturuyor uslu uslu.
Dizlerinde duruyor biçimli elleri.
Ve kasketinin altında alabros başını sağa eğmiş.
Orta boylu, tombul.

Remzi Efendi
Balkan Harbi muhacirlerindendi.
İstanbul'da Darüleytam'da okumuş
ve işçilik etmiş Sultan Reşat'ın çini fabrikasında.
Şimdi burda, pazar yerinde
altında beyaz, koskocaman bir şemsiyenin
bal, bulama, pekmez, zeytinyağı satıyor
ve biricik öğrencisidir Halkevi'nde Fransızca kurs-
[larının.
Bir gün
Başsavcının izniyle çarşı hamamına gitti Halil,
dönüşte pazar yerinden geçildi
ve Remzi Efendi sordu arkada kalan ikinci jandar-
[maya:
«— Halil bey, değil mi?
Tanıdım görür görmez,
bende fotoğrafları var,
kestim gazetelerden.
Mümkün mü ziyaretine gelmek?»

İzmirli tütün işçilerinden
ve Halil'in ahbabı olan jandarma
süzdü tepeden tırnağa Remzi Efendiyi:
«— Mümkün,» —dedi,— «mümkün.
Zeytinyağı, pekmez filân satmak için gelirsin ama
böylesi daha iyi...»
Ve Remzi Efendi başladı Halil'e gelmeye.
Müdür Beye bal ve başgardiyana ucuz bulama veri-
[yor
ve görüşme günleri hapishaneye kolayca giriyordu.
Halil kuşkulandı önceleri polis mi diye,
sonra geçti kuşkusu.
Baştan başa bir rahatlıktı Remzi Efendi,
rahattı, bir sivil polisin rahat olamayacağı kadar.
Rahattı kafası, elleri ve minicik kumral bıyığı.
Hemen belli olur:
sıhhatli bir adamın rahatlığı gibidir
iyi bir adamın rahatlığı.

Kararlaştırmıştılar:
Halil'e on sual soruyor Remzi Efendi her gelişinde.
Yoksa oturacaktı Halil'in karşısında
mavi gözleriyle melaikelerin
utangaç ve hayran
akşama kadar ağzını açmadan.

«— Sualler hazır mı Remzi beyciğim?»
Remzi Efendi rahatça kızardı kulaklarına kadar:
«— Hay hay
hazırladık hocam.»
Ve çıkardı küçük bakkal defterini.
«— Benim de soracaklarım var bugün Halil Amca.»
«— Seninkilere de cevap veririz Kerim.
Önce Remzi bey.»

Balcı Remzi Efendi yutkundu.

«— Şapkanızı çıkarsanıza Remzi Beyciğim.»
Kasketini çıkardı.
Yüzü kızardı bir kerre daha.
Sevinçli bir çocuk merakıyla sordu Halil:
«— Sepette ne var?»
«— Biraz pekmez, biraz bulama, zeytinyağı biraz...»
«— Sağol Remzi beyciğim.
Parasını haftaya veririm, hesabıma yaz.
Haftaya öteki borçları da toptan kapatırız.»
Remzi Efendi kekeledi:
«— Ama ben bunları size...»
«— Olmaz...»
Remzi Efendi dargın baktı yüzüne Halil'in,
sonra müthiş bir kararla ve yumuşak sesinden kor-
[kunç bir sorguyla konuştu:
«— Benden şüpheniz var mı
Yani, hafiye filan mıyım sanıyorsunuz?»
«— Ne münasebet?
Şimdi böyle bir şey aklımdan bile geçmiyor.»
«— Peki, eskiden, ilk zamanlar?»
Halil güldü:
«— Evet...
Şüpheye düştüm.»
Sustular.

Canım ciğerim
on dördüne basan işçi Kerim
yuvarlak gözlerini dört açmış
saygılı bir hayretle dinliyor konuşulanları.

Remzi Efendi bir zarf çıkardı cebinden
uzattı Halil'e:
«— Bunu hapisteki arkadaşların en yoksuluna yolla-
[yın, hocam.»

Halil zarfı açtı:
henüz çarktan çıkmış gibi kırışıksız
pırıl pırıl bir ellilik...
Remzi Efendi her nedense izahat verdi önüne bakarak,
(Halil parayı almaz
ben de ona kırılırım diye çekiniyordu
[belki:)
«— On beş gündür pazarda iyi satış yaptım, hocam,
sonra toptan bulama da topladım
[bir tüccara.
Yani, bu para
kazancımın fazlası...»
«— Sağol Remzi Beyciğim,
hemen yarın yollarım arkadaşlara.»
Birdenbire önüne çıkmış gibi çok güzel, çok ışıklı bir
[şeyin
bahtiyar gülümsedi mavi melaike gözleri Remzi Be-
[yin.

İki bardak çay getirdi Peder.
Kerim'le Remzi Bey korkunç höpürtülerle içtiler.
«Ne olur bu kadar höpürdetmeseler,» diye düşündü
[Halil.
Aşağıda görüşme yeri kalabalıklaşıyor
içerde hapishane daha kuvvetle uğulduyordu.

Balcı Remzi Efendi defterine bakarak
o günkü on suali sordu:
«1 — Harbi Alamanya çıkardı diyorlar.
yani Naziler.
Peki, vaktiyle Hitler'in yerine
Nazi düşmanları inkılâp yaparak başa geçe-
[bilselerdi eğer
Alamanya harp çıkarır mıydı yine?
Ve böyle bir inkılâp
böyle bir harp kadar kanlı olur muydu?..

2 — Diyorlar ki, harbi Hitler çıkardı.
Peki, Hitler'i kim çıkarmış?
Alaman bankaları ve tröstleri kendilerini teh-
[likede görmeseydiler
ve desteklenmeseydiler solculara karşı kavga-
[larında
İngiliz, Fıransız, Amerikan
ortakları tarafından
ve hep beraber
Nazileri tutup yükseltmeseydiler,
ve Alaman orta sınıfları geçenki harbin sonunda
[darmadağın
olmasaydı
ve bir çift çizmeye
bir kangal sucuğa satılmaya hazır,
ümitsiz, aç, perişan
yığınlarla serseri dolaşmasaydı kal-
[dırımlarda
ve ihanet etmeseydi sosyal-demokratlar
Hitler bugünkü Hitler olabilir miydi?

3 — 25 yılda ikinci defadır ki dünya harbi oluyor,
bu işte hiç mi suçu yok kapitalist rejimin?

4 — Rozvelt ve Çörçil:
Biz toprak ilhakı için değil,
milletlerin hürriyeti için,—
diyorlar?—
kavga ediyoruz.
Peki,
Cava, Sumatra, Hindistan,
Afrika sömürgeleri filân
yani bir yığın millet
bir milyardan fazla insan
kavuşacak mı harpten sonra istiklâline?
Kurtulacak mı tröstlere pazar olmaktan?
Yoksa yalnız beyaz milletler mi millet sayılıyor?

5 — Rozvelt ve Çörçil
Biz hiçbir şey için değil,
dört hürriyet için, —diyorlar,—
kavga ediyoruz.
Peki,
harp bitince, meselâ Amerika'da
işsizlik kalmayacak mı?
Yoksa beş on dolar verip cepheden dönenlerin
[ellerine
ve büyük bir kısmına harp endüstrisinde çalı-
[şanların
«başınızın çaresine bakın» mı diyecekler
[yine?

6 — Kapitalist iktisat sistemi için
işsizlik bir zaruret değil midir?

7 — İnsanlığın bugünedek geçirdiği sosyal nizamlar
özünü ve şeklini değiştirmiş,
herbiri bir başka nizama bırakmış yerini.
Bunu kimse inkâr etmiyor.
Fakat bu iş artık kapitalist nizamda kemâlini
[bulmuş da
zınk diye durmuş mu?

8 — İtalya'da ve Alamanya'da faşizmin çıkmasına
[destek olanlar
şimdi, kendi evlâtlarını yiyen devanaları gibi
onları yıkmakla meşgul...
Bu tezadın mânâsı yok mu?

9 — Bugün belli başlı altı tane kodaman emperyalist [devlet var:
kapitalizmin altı büyük efendisi,
Amerika, İngiltere, Alamanya, Japonya, Fıransa, [İtalya.
Harpten sonra bu altılar kaça inecek?
Bu tasfiyenin ifade ettiği şey ne?

10 — Harpten önce kapitalist-emperyalist dünya,
başta Amerika, İngiltere, Japonya, Alamanya, [Fıransa, İtalya,
Sovyet Sosyalist devlete karşı neden birleşe- [mediler?»
Balcı Remzi Efendi bitirdi okumasını,
sustu.
Baktı kurnaz bir saflıkla Halil'in yüzüne.
«— Bu sefer suallerin çok farklı Remzi Beyciğim.»— [dedi.—
«Hem de çoğunun karşılığı içinde.
Belli, çok düşünmüşsün. Hattâ...
Hattâ belki bunları sana başka biri [yazdırmış,
diyecekti,
demedi fakat,
çekindi aklına başka bir şey gelir diye [Remzi Beyin.
Hattâ bu bir hafta içinde çok okumuşsun...»
«— Yalnız bu hafta değil hocam,
boyuna okuyorum.
Birkaç iyi kitap geçti elime.
İki tanesi de sizin kitaplardan.
Sonra üç aydır sizin burda talebenizim.
Bu sualleri kaç zamandır hazırlıyordum.
Size bir sürpriz yapayım dedim...»
Remzi Efendi o kadar utanıp kızarmış, öyle rahat, [öyle bahtiyardı ki
Halil zor tuttu kendini kalkıp onun yuvarlak bur- [nundan öpmemek için.

«— Remzi beyciğim,
suallerinize cevap vermeyeceğim.
Cevapları gelecek haftaya kendin hazırla getir.
Şimdi sıra sana geldi Kerim.
Verdiğim kesri-âdi meselesini hallettin mi?»
Kerim büyük bir ciddiyetle konuştu:
«— Halletmedim, çözdüm.
Kesri-âdi değil, âdi kesir...»
«— Haklısın.
Defterini görelim.»
Kerim meseleyi doğru çözmüştü.
Halil yeni bir mesele verdi.
Kerim konuştu yine:
«— Şimdi gelelim benim soracağım şeye, Halil Amca.
Senin için, Ruslardan para alıyor,
vatan haini diyorlar.»
«— Diyen kim?»
«— Bizim fabrikada bir muhasebeci Seyfi Bey var, o.»
«— Peki, senin kanaatın?»
Kerim derhal cevap verdi:
«— Yalan...»

Bir saniye sürmedi Halil'in sualiyle Kerim'in karşılığı
[arasında geçen zaman.
Ve bu kısacık aralıkta
üç hatıra geçti Halil'in kafasından:
Biri çok yakın
biri uzakça
üçüncüsü çok eski.
Çok yakını şu:
On gün önce para göndermişti karısına, Ayşe'ye,
marangozluk işinden birikme on beş lira.
Soruyor Mutemet Gardiyana postanede memur:
«— Halil bey niye hep böyle on on beş lira gönderi-
[yor?»
«— Halil beyde,» —diyor,— «para tomarlandır.»
Uzakça olanı şu:
Bir hayli zaman önce
elli kişi birden içeri düşmüştüler.
Ameleydi ve fakir esnaftı çoğu.
Yarısından fazlası da bekârdı.
Dehşetli parasızdılar.
Tayınları satıp domates, soğan alıyorlardı
katık diye.
Ve yerden izmarit topladığı oluyor
tütünsüz duramayan Halil'in.
Bir gün beşinci koğuşun damağası geldi yanlarına:
«— Sizin için,» —dedi,—
«bunlar vatan düşmanıdır dediydi baş-
[gardiyan,
Moskof bunları balla börekle besler.
Halbuki ben bakıyorum
sizin ortak tencere haftada bir bile
[kaynamıyor.
Yara almış delikanlılar da var içinizde
vatan millet uğruna.»
Sonraları bu damağası damağalığını bırakıp
dokumada işçi olduydu...

Üçüncü, en eski hatıra şu:
Halil'i komiserin karşısına çıkardılar,
fındık içi gibi yağlı, toparlak, ufacık bir adam
sipsivri dişleriyle sırıttı:
«— Sizin mezhepte karılar ortaklama kullanılır,»
[—dedi,—
«Kızılbaşlık gibi bir şey, bu...»
Ve Halil
masanın üstündeki hokkayı kaptığı gibi fırlatmıştı
[hergelenin suratına.

Bu üç hatıra çakan bir şimşek hızıyla geçti kafasın-
[dan,
kemikli esmer yüzü kızardı hafifçe
ve Halil sordu Kerim'e biraz kederle gülümseyerek:
«— Yalan demek?»
«— Yalan elbette Halil Amca,
ama neden böyle iftira ediyorlar
onu soracaktım?»
Balcı Remzi Efendi
— belki ömründe ilk defa—
bir suçluyu itham eder gibi
[konuştu:

.....

«— Kerim,» dedi Halil,—
«hamdü sena olsun Türk milletine ve insanlığa
güldü
çarpmıştı gözüne
Remzi Efendi'nin terimleri yanında
kendi kelimelerinin eskiliği
Tekrarladı:
hamdü sena olsun Türk halkına ve insanlığın
[halkına

.....

iftira ve yalan bahsine gelince:
yalnız jandarma, polis karakolu, hapishane filân
[yetmez,
bazı yerlerde hattâ bu çareye pek başvurmazlar
Yalan da lâzım düşmana:
gazete, radyo, sinema, kitap, mahalle kahvesi
seferber
Yalan dediğin topal bir bite benzer
bir gecede yedi yatak dolaşır,
hele fukara yataklarını...»

Kızarıp fısıldadı Remzi Efendi:
«— Lâkin yalancının mumu...»
Bütün bu sözlerden ancak karışık bir şeyler anlayan
[Kerim
sevinçle tamamladı:
«— ...yatsıya kadar yanar.»
Biraz üzgün konuştu Halil:
«— Yatsı vakti de gecikir bazan.»
Güldü:
«— Birkaç dakika...»

Çaldı aşağıda görüşme paydosu çanı,
Kerim'le Remzi Efendi gittiler.
Halil çıkardı sepetten zeytinyağını, bulamayı, pek-
[mezi.
Yutkunarak baktı.
Bulama kutusunu aldı, evirdi çevirdi, bıraktı.
Tatlılardan en sevdiği bulama.
«Ayşe de bulamayı çok sever ama,
bunu yarın olduğu gibi ona göndermeli.»
Zeytinyağı ibriğine uzandı eli
tattı, parmağına bir damla damlatıp:
«Bunu da Süleyman'a yollarız,
Remzi Bey'in elli lirasını Fuat'a.
Yirmi gün sonra çıkıyor hapisten
yol parası yapar.»
Pekmez şişedeydi.
Ters ters bir göz attı şişeye:
«Bu da bize kalacak
halbuki hiç sevmem mübareği...»

1941-1945

(Memleketimden İnsan Manzaraları,
Kitap V/III)

"lâkin
yenilmedik"

.....

«Mesele esir düşmekte değil
teslim olmamakta bütün mesele...»

DİZ BOYU KARLI BİR GECE

Diz boyu karlı bir gece
sofradan kaldırılıp,
Polis otomobiline bindirilip,
bir tirenle gönderilip,
bir odaya kapatılmakla başladı maceram.
Dokuzuncu yıl biteli üç gün oluyor.
Koridorda sedyede bir adam,
yüzünde uzun demirlerin kederi,
açık ağzıyla sırtüstü ölüyor.
Akla yalnızlık geliyor,
—iğrenç ve tam,
delilerin ve öiülerinkine yakın—
ilki yetmiş altı gün:
sessiz düşmanlığında üstüne kapanan kapının,
sonra saç bir geminin başaltında yedi hafta.
Lâkin yenilmedik,
kafam
ikinci bir insandı yanımda.
Çoğunun yüzünü unuttum büsbütün,
yalnız çok ince, çok uzun bir burundur aklımda
[kalan,
bir tek kaygıları vardı hakkımda hüküm okunurken:
heybetli olmak.
Değildiler.
İnsandan çok eşyaya benziyorlardı.
Duvar saatları gibi ahmak,
kibirli,
ve kelepçe, zincir filân gibi hazin ve rezildiler.

Evsiz ve sokaksız bir şehir.
Tonla ümit, tonla keder,
dörtayaklı mahlûklardan yalnız kediler.
Yasaklar dünyasındayım:
yârin yanağını koklamak.
yasak.
Çocuklarımla yemek yiyebilmek aynı sofrada:
yasak.
Yazdığım mektubun kapatmak zarfını
ve zarfı yırtılmamış mektup almak:
yasak.
Yatarken lâmbayı söndürmek:
yasak.
Tavla oynamak:
yasak.
ve yasak olmayan değil,
yüreğinde gizlenip elde kalabilen şey:
sevmek, düşünmek, anlamak.
Koridorda sedyede öldü adam.
Götürdüler.
Artık ne ümit, ne keder,
ne ekmek, ne su,
ne hürriyet, ne hapislik,
ne kadınsızlık, ne gardiyan, ne tahtakurusu,
ve ne de karşında oturup yüzüne bakan kediler,
bu iş bitti tamam.
Fakat devam ediyor bizimkisi,
sevmek, düşünmek ve anlatmakta devam ediyor kafam.
Dövüşememenin affetmiyen öfkesi devam ediyor.
Ve sabahtan beri karaciğer sancımakta berdevam...

1946

İBRAHİM'İN RÜYASI

Rüyada gördüm yâri,
açılmış memeleri,
şöyle belden yukarı
bulutların arasında ay gibi gider.
O gider, ben giderim,
ben dururum o durur,
ben ona bakarım, bakar o bana.
Gözyaşı tane tane
dökülür telgraf tellerine.
Telgraf teli: haber,
gözyaşı: sevinç.
Yeter ki rüyası hayırlı olsun
İbrahim hapiste daha on sene yatar.

1946

SEVDALINIZ KOMÜNİSTTİR

— Tarancı'ya cevap —

Sevdalınız komünisttir
on yıldan beri hapistir
yatar Bursa kalesinde

Yatar, ama zincirini kırmış yatar,
en âlâ bir mertebeye ermiş yatar,
yatar Bursa kalesinde.

Memleket toprağındadır kökü,
Bedreddin gibi taşır yükü,
yatar Bursa kalesinde

Türküsü tükenip bitmeden,
cennetini kaybetmeden
yatar Bursa kalesinde

1947

YUMDUM GÖZLERİMİ

Yumdum gözlerimi:
Karanlıkta sen varsın,
karanlıkta sırt üstü yatıyorsun,
karanlıkta bir altın üçgendir alnın ve bileklerin.

Yumulu gözkapaklarımın içindesin sevdiceğim,
yumulu gözkapaklarımın içinde şarkılar.
Şimdi orda her şey seninle başlıyor,
Şimdi orda hiç bir şey yok senden önceme ait

ve sana ait olmayan.

1947

HATUNUMUN GÖZLERİ ELÂDIR DA...

Hatunumun gözleri elâdır da
içinde hâreler var yeşil yeşil:
altın varak üstüne yeşil yeşil meneviş.
Kardeşlerim, bu ne biçim iş,
şu dokuz yıldır eli elime değmeden,
ben burada ihtiyarladım,
o orada.

Kalın, beyaz boynu kırışan kızım,
imkânsızdır ihtiyarlamamız bizim,
etin gevşemesine bir başka tâbir gerek,
zirâ ki ihtiyarlamak:
kendinden başka hiç kimseyi sevmemek demek.

1947

BİR HASETÇİ ADAM

Ne hasetçi adamsın:
açmış kanatlarını gider,
uçan kuş kıskanılır mı?

Gözünü hırs bürümüş demek;
rüzgârlığa heveslenmek neyse ne,
fakat su olmayı istemek?

ne hasetçi adamsın,
şairlik yetmez mi ki,
buğday olaydım, dersin?

1947

ULUDAĞ'A DAİR

Yedi yıldır Uludağ'la gözgöze bakışıp dururuz.
Ne o kımıldanır yerinden,
ne de ben,
lâkin birbirimizi yakından tanırız.
Gerçekten yaşayan herşey gibi gülmesini ve kız-
[masını bilir.

Bazan,
hele kışın, hele geceleri,
hele rüzgâr kıbleden estiği zaman,
karlı senaberlikleri, yaylaları, donmuş gölleriyle
uykusunun içinde şöyle bir kıpırdanır
ve orda en yukarda, en tepede oturan keşiş,
uzun sakalı darmadağın
ve etekleri savrularak,
rüzgârın önünde haykıra haykıra iner ovaya...

Sonra, bazan,
hele mayısta, şafak vakitleri,
masmavi, uçsuz bucaksız, koskocaman,
hür ve bahtiyar
yepyeni bir dünya gibi yükselir.
Sonra bazan gün olur,
gazoz şişelerindeki resimlerine benzer.
Ve ben anlarım ki, görmediğim otelinde
kayakçı bayanlar kanyak içerek
kayakçı baylarla dalga geçmekteler.
Ve gün olur,
Şalvarı sarı pırpıt bezinden, kara kaşlı dağlılarından
[biri
mukaddes mülkiyetin mihrabında kesip komşusunu
misafir gelir bize,
71'inci koğuşta on beş sene yatmaya.

1947

Yani övünmek gibi olmasın ama,
ben bir çırpıda bir kurşun gibi gelip geçtim on
yılını esirliğimin.
Ve karaciğer sancısını bırakırsak bir tarafa,
gönül yine o gönül, kafa yine o kafa.
Sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana.
Kanatları kırılan uçak
sağsalim inebilsin alana;
doktor gülerek çıksın ameliyattan,
kör çocuğun açılsın gözleri;
tam kurşuna dizilirken kurtarılsın partizan;
on yıl beklenen mektup
gelsin bir sabah kuşlarla beraber;
kapış kapış kapışılsın şairin eseri;
kavuşsun sevgililer
düğün dernek yapılsın hem de;
kimse hasret çekmesin artık
ekmeğe, güle, güneşe, hürriyete.
Sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana,
çünkü inanıyorum,
kahraman maceramız,
tıpkı orda olduğu gibi,
tatlıya bağlanacak mutlaka.

1947

ANGİNA PEKTORİS

Yarısı burdaysa kalbimin
yarısı Çin'dedir, doktor.
Sarınehre doğru akan
ordunun içindedir.
Sonra her şafak vakti, doktor,
her şafak vakti kalbim
Yunanistan'da kurşuna diziliyor
Sonra bizim burada,
mahkûmlar uykuya varıp, revirden el ayak çekilince,
kalbim Çamlıca'da bir harap konaktadır,
her gece doktor,
Sonra şu on yıldan bu yana
benim fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor,
bir kırmızı elma:
kalbim.
Ne arterio-skleroz, ne nikotin, ne hapis,
işte bu yüzden, doktorcuğum, bu yüzden,
bende bu angina pektoris.

Bakıyorum geceye demirlerden,
ve iman tahtamın üstündeki baskıya rağmen
kalbim en uzak yıldızla birlikte çarpıyor.

1948

HAPİSANE KAPISI

Altı kadın vardı demir kapının önünde,
beşi toprağa oturmuş, ayakta biri:

Sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
besbelli henüz öğrenmemişler gülümsemeyi,

Altı kadın var demir kapının önünde,
ayakları sabırlı, ellerinde keder;

sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
cin gibi bakıyor kundaktakiler.

Altı kadın vardı demir kapının önünde,
sımsıkı gizlemişler saçlarını;

sekiz çocuk vardı demir kapının önünde,
biri kavuşturmuş avuçlarını.

Bir jandarma vardı demir kapının önünde,
ne dost, ne düşman; nöbet uzun hava sıcak.

Bir beygir vardı demir kapının önünde,
nerdeyse ağlayacak.

Bir köpek vardı demir kapının önünde,
burnu kara, tüyü sarı;

Kamış sepetlerde yeşil biber vardı,
torbalarda kömür, heybelerde soğan sarmısak.

Altı kadın vardı demir kapının önünde.
ve demir kapının ardında beş yüz erkek vardı,
efendim.

altı kadından biri sen değildin ama,
beş yüz erkekten biri bendim...

(Bursa hapisanesi) 1948
İbrahim Balaban'ın Hapisane kapısı tablosu üstüne söylenmiştir.

2

Diyelim ki hastayız
hem de ağır
hem de ameliyatlık,
yani beyaz masadan
kalkmamak ihtimali de var.
Duymamak mümkün değilse de biraz erken git-
[menin kederini
biz yine de güleceğiz anlatılan bektaşi fıkrasına,
Hava yağmurlu mu? diye bakacağız pencereden,
yahut ta yine sabırsızlıkla bekliyeceğiz
ajans haberlerini...
Diyelim ki dövüşe ölmeğe değer bir şeyler için,
Diyelim ki cephedeyiz,
Orada daha ilk hücumda, daha o gün
yüzü koyun kapaklanıp ölmek de mümkün.
Acı bir hınçla bileceğiz bunu,
ama yine de çıldırasıya merak edeceğiz
belki yıllarca sürecek olan savaşın sonunu...
Diyelim ki hapisteyiz,
yaşımız da elliye yakın,
daha da on sekiz sene olsun açılmasına demir kapı-
[nın.
Yine de dışarıyla beraber yaşayacağız,
insanları, hayvanları, kavgası ve rüzgârıyla
yani duvarın arkasındaki dışarıyla...
Yani nasıl, nerede olursak olalım
hiç ölünmeyecekmiş gibi yaşanacak...

1948

İŞTE BÖYLE LAZ İSMAİL

İlerleyen aydınlığın içindeyim
Ellerim iştahlı, dünya güzel.
gözlerim doyamıyor ağaçlara
Ağaçlar öyle ümitli, öyle yeşil.
Güneşli bir yol gidiyor dutlukların arkasından
Mapusane revirinde penceredeyim.
Duymuyorum ilâçların kokusunu,
Bir yerlerde karanfiller açmış olacak.
İşte böyle laz İsmail,
mesele esir düşmekte değil,
teslim olmamakta bütün mesele!

(Bursa Cezaevi) 1948

HAPİSHANELERDE

Hapishanelerde geçen 13 sene arkamda
önümde daha 17 yıl,
bir bayrak dalgalanır kafamda—
kan gibi kızıl.

Bir kadın severim—
süt gibi beyaz,
bir türkü söylerim
—bütün türkülerden umutlu.
Türkümde sevinci, kederi, zaferi insanlarımın
ve avucumda, kadınımın elime dokunamıyan eli.

1950

BİR AÇLIK GREVİNİN BEŞİNCİ GÜNÜNDE

Kardeşlerim,
size söylemek istediklerimi
doğru dürüst söyliyemiyorsam eğer
kusura bakmayın
Sarhoşum, başım dönüyor biraz,
rakıdan değil,
açlıktan hafif tertip.

Kardeşlerim,
Avrupalım, Asyalım, Amerikalım,
ben bu mayıs ayında
ne hapisteyim, ne açlık grevinde,
yatıyorum çimenin üstünde geceleyin,
gözleriniz yıldızlar gibi başucumda
anamın eli gibi,
yârimin eli gibi,
hayatın eli gibi.

Kardeşlerim,
Sizler zaten hiç bir zaman
terketmediniz beni.
Terketmediniz, ne beni, ne memleketimi, ne de
milletimi.

Beni ve bizimkileri seviyorsunuz biliyorum
sizi ve sizinkileri sevdiğim gibi.
Ve bundan ötürü
size teşekkür ediyorum kardeşlerim
teşekkür ediyorum.

Kardeşlerim,
ölmeğe niyetim yok,
Öldürülürsem,
biliyorum,
yine de yaşamakta devam edeceğim
yanı başınızda.
Aragon'un mısrağında olacağım
— gelecek güzel günleri anlatan her mısrağında—
ve beyaz güvercininde Picasso'nun
ve Robenson'un türkülerinde...
Ve hepsinden daha güzel,
hepsinden daha üstün,
bir yoldaşın muzaffer gülüşünde olacağım
Marsilya limanında grev günü!

Kardeşlerim,
Gerçekten bahsetmemi istiyorsanız yine
öyle mesut, öyle mesudum ki ben
alabildiğine!

1950

HAPİSTEN ÇIKTIKTAN SONRA

1 — Uyanış

Uyandın.
Neredesin?
Evinde.
Alışamadın hâlâ
uyanır-uyanmaz
evinde olmaya.

On üç yıl hapiste kalmanın
sersemliklerinden biri de bu.
Yanında yatan kim?
Yalnızlık değil, karın
Uyuyor melekler gibi mışıl mışıl
Yaraştı hatuna gebelik,
Saat kaç?
Sekiz.
Demek akşama kadar emniyettesiniz.
Çünkü teamüldendir
polis ev basmaz güpegündüz.

2 — Akşam gezintisi

Hapisten çıkmışsın,
çıkar çıkmaz da
gebe koymuşun karını,
takmışın koluna
geziyorsun akşamüstü mahallede.
karnı burnunda hatunun.
Nazlı nazlı taşıyor mukaddes yükünü.
sen saygılı ve kibirlisin.
Hava serin.
Üşümüş bebek elleri gibi bir serinlik.
Avuçlarına alıp onu
ısıtasın gelir.
Mahallenin kedileri kasabın kapısında
ve üst katta kıvırcık karısı
yerleştirmiş pencerenin pervazına memelerini
akşamı seyrediyor.

Alaca aydınlık, tertemiz gökyüzü,
duruyor orta yerinde çoban yıldızı
bir bardak su gibi pırıl pırıl.
Bu yıl uzunca sürdü pastırma yazı.
dut ağaçları sarardıysa da,
incirler hâlâ yeşil.
Mürettip Refik'le sütçü Yorgi'nin ortanca kızı
çıkmışlar akşam piyasasına,
parmakları birbirine dolanmış.
Bakkal Karabet'in ışıkları yanmış.
Affetmedi bu ermeni vatandaş
Kürt dağlarında babasının kesilmesini.
Fakat seviyor seni,
Çünkü sen de affetmedin
bu karayı sürenleri Türk halkının alnına.
Mahallenin veremleri, yataklara düşenler,
bakıyor camların arkasından.
Çamaşırcı Huriye'nin işsiz oğlu,
omuzlarında keder,
kahveye gidiyor.
Ajans haberini okuyor radyosu Rahmi Beylerin:
Uzak Asya'da bir memleket,
sarı ay yüzlü insanlar
beyaz bir ejderhayla dövüşmekteler.
Oraya gönderildi seninkilerinden
dört bin beş yüz tane Mehmet,
.....
Kızarıyor yüzün
öfkeden ve utançtan
ve umumiyetle filân değil,
sırf sana ait
ve eli kolu bağlı bir hüzün.
Karını arkadan itip yere yuvarlamışlar da,
düşürmüşler gibi çocuğunu,
yahut yine hapisteymişin de
karakolda yine dövdürülüyormuş gibi
köylü jandarmalara köylüler.

Ansızın bastırdı gece.
Bitti akşam gezintisi.
Bir polis jipi saptı sizin sokağa,
karın fısıldadı:
— Bizim eve mi?

3 — Gecenin saat biri

Masanın örtüsü mavi basma,
üstünde yalansız, güler yüzlü, cesur,
kitaplarımız durur.
Esirlikten dönmüşüm anacığım,
kendi memleketimde düşman kalesinden.
Gecenin saat biri,
lâmbayı söndürmedik.
Yanımda karım yatar:
Karım beş aylık gebeliğinde,
etim etine değende,
elimi karnına koyanda
bebek kıpır kıpır kıpırdar.
Dalda yaprak,
suda balık,
rahimde insan yavrusu.
Yavrum.
Yavrumun pembe yünden zıbını,
anası ördü.
Bedeni benim karışımla bir karış
kolları şu kadarcık.

Yavrum.
Kız olursa tepeden tırnağa anasına benzesin
istiyorum
oğlan olursa boyu posu bana.
Kız olursa elâ elâ baksın,
oğlan olursa maviş maviş
Yavrum.
Kız olsun, oğlan olsun,
kaç yaşında olursa olsun,
yavrum düşmesin istiyorum hapislere
güzelden, haklıdan, barıştan yana diye.
Fakat malûm,
kızım yahut oğlum.
gecikirse suların ısınması
dövüşeceksin
ve hattâ...
Yani haylice müşkül bir zanaatmış bizde bugün
babalık zanaatı da.
Gecenin saat biri,
Lâmbayı söndürmedik.
Belki yarım saat sonra, belki sabaha karşı
gene basılabilir evim,
beni alıp götürürler
kitaplarımızla beraber
Yanımda birinci şubeninkiler
dönüp bakarım:
durur kapıda karım
eşiğin üzerinde,
uçar entarisi sabah rüzgârında.
yüklü ağır karnında
bebek kıpır kıpırdar.

4 — Doğum

Anası bir oğlancık doğurdu bana:
Kaşsız, sarı bir oğlan,
masmavi kundağında yatan
bir nur topu, üç kilo ağırlığında.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Kore'de,
sarı ay çiçeğine benziyorlardı.
Makartır kesti onları,
gittiler ana sütüne bile doyamadan.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Yunan zindanlarında,
babaları kurşuna dizilmiş.
Bu dünyada ilk görülecek şey diye
demir parmaklığı gördüler.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman
çocuklar doğdu Anadolu'da,
mavi gözlü, kara gözlü, elâ gözlü bebeklerdi.
Bitlendiler doğar doğmaz,
kim bilir kaçı sağ kalır mucize kabilinden.

Benim oğlan
benim yaşıma bastığı zaman,
ben bu dünyada olmıyacağım,
ama harikulâde bir beşik olacak dünya,
siyah,
beyaz,
sarı,
bütün çocukları
sallayan
mavi atlas döşekli bir besik.

1950

"ben
içeri
düştüğümden
beri"

BEN İÇERİ DÜŞTÜĞÜMDEN BERİ

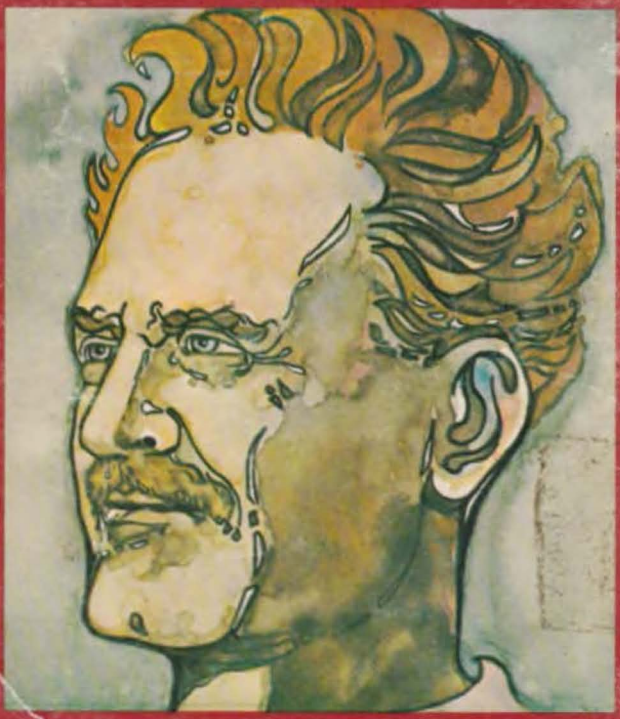
Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on-kere döndü dünya.
Ona sorarsanız
«Lâfı bile edilmez,
mikroskopik bir zaman.»
Bana sorarsanız:
«On senesi ömrümün.»
Bir kurşun kalemim vardı
ben içeri düştüğüm sene.
Bir haftada yaza yaza tükeniverdi.
Ona sorarsanız
«Bütün bir hayat.»
Bana sorarsanız:
«Adam sen de, bir hafta.»
Katillikten yatan Osman,
ben içeri düştüğümden beri
yedi buçuğu doldurup çıktı,
dolaştı dışarıda bir vakit,
sonra kaçakçılıktan tekrar düştü içeri,
altı ayı doldurup çıktı tekrar,
dün mektup geldi evlenmiş,
bir çocuğu doğacakmış baharda.

Şimdi on yaşına bastı,
ben içeri düştüğüm sene,
ana rahmine düşen çocuklar.
Ve o yılın titrek, uzun bacaklı tayları
rahat, geniş sağrılı birer kısrak oldu çoktan
Fakat zeytin fidanları hâlâ fidan,
hâlâ çocuktur.

Yeni meydanlar açılmış uzaktaki şehrimde
ben içeri düştüğümden beri
Ve bizim hane halkı
bilmediğim bir sokakta
görmediğim bir evde oturuyor.
Pamuk gibiydi, bembeyazdı ekmek,
ben içeri düştüğüm sene.
Sonra vesikaya bindi,
Bizim burda içerde, birbirini vurdu millet
yumruk kadar simsiyah bir tayın için,
Şimdi serbestledi yine,
Fakat esmer ve tatsız.
Ben içeri düştüğüm sene.
ikincisi başlamıştı henüz.
Daşav kampında fırınlar yakılmamış,
atom bombası atılmamıştı Hiroşima'ya.
Boğazlanan bir çocuğun kanı gibi aktı zaman.
Sonra kapandı resmen o fasıl,
Şimdi üçüncüden bahsediyor Amerikan doları.
Fakat gün ışıdı her şeye rağmen
ben içeri düştüğümden beri
ve «karanlığın kenarından
onlar ağır ellerini kaldırımlara basıp
doğruldular» yarı yarıya.

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kere döndü dünya.
Ve aynı ihtirasla tekrar ediyorum yine,
ben içeri düştüğüm sene
Onlar için yazdığımı:
«Onlar ki, toprakta karınca
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar.
Korkak, cesur
cahil, hakîm,
ve çocukturlar.
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
şarkılarımızda yalnız onların maceraları vardır.»
Ve gayrisi
meselâ, benim on sene yatmam,
lâf-ı güzâf...

———O———

ISBN 975-494-0[illegible]-X
88. 06. Y. 0105. 00[illegible]